

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Usu & Abusu Doctrinæ Divi Thomæ Pro Xaveriana
Academia Collegii Sanctaefidensis in Novo Regno
Granatensi, &c**

Martinez de Ripalda, Juan

Leodii, 1704

Quæstio II. Ultima expenditur resolutio circa modum, quo Deus concurrit,
& liberum movet arbitrium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84322)

cursu præ- nihil ei deficiat ad volendum hoc, vel
vium, non illud) à voluntate hoc modo indifferen-
tamen præ- ti possit exire, & de facto exit actio de-
determi- terminatè volendi; sed ita liberrimè, ut
naturam ad loco illius in eodem instanti posset sibi
unum, determinare actionem nolendi. Hæc igitur
indifferentia dominii proximi, perfecti, & completi, in quâ vera, propria
ac completa libertas consistit, nunquam
salvatur in sententiâ contrariâ, quam ut
omnino necessariam, omninoque con-
cedendam ex Conciliis, & Sanctis Patri-
bus, & præcipuè ex Divo Thomâ ite-
rum atque iterum judicamus.

Arguit 5. 91. Arguit quintò. Prædeterminare
Gonetus voluntatem, est eam applicare ad agen-
ex divino dum. Sed Deus voluntatem applicat ad
dominio agendum. Ergo & ipsam prædeterminat.
in nostrâ Minorem suadet. Deus in nostram vo-
voluntate luntatem perfectum habet dominium jux-
suam præ- ta illud Esther. 13. *Dominus universorum*
determi- *tu es*. Ergo eam applicat ad agendum.
nationem Antecedens constat, & consequentia pro-
intendens batur Usus rei est actus proprius domi-
inferre. nii, quod idcirco definitur, *Facultas u-
rendi re in omnes posibles à lege permisso*.
Ergo. Respondeo distinguendo majorem,
prædeterminare voluntatem, est eam appli-
care ad agendum hoc tantum, & non illud,
concedo majorem: & ita docent omnes
Contrarii: est eam proximè applicare ad a-
gendum hoc, vel illud pro libito volunta-
tis, Nego majorem. Et distingo mino-
rem: Deus applicat voluntatem ad agen-
dum proximè determinatè hoc, & non
illud ex vi applicationis, seu divinæ mo-
tionis, nego. Deus applicat voluntatem
ad agendum proximè, & explicitè hoc,
vel illud, concedo minorem. Igitur vo-
luntas ante applicationem, & motionem
Dei, etiam juxta Adversarios, cum non
sit constituta in actu principii completi,
solum est incompletè potens, & incom-
pletè indifferens ad agendum æquè hoc,
vel illud: adveniente autem concursu,
& motione primi moventis, applicatur,
& completur ea potentia voluntatis, quæ
ante illam motionem erat remotè, sive
incompletè potens, ac proindè redditur
per ipsam motionem, & concursum
Dei proximè potens, & completè in-
differens ad agendum æquè hoc, vel
illud.

Fatemur 92. Unde nos minimè negamus,
quidem Deum suo prævio concursu applicare
Deum suo voluntatem ad agendum; sed solum re-
concurso jicimus, concursum illum prævium ex
prævio naturâ suâ, & ex intrinseco conceptu
applicare naturâ suâ, & ex intrinseco conceptu
voluntate applicare voluntatem ad unum determi-
ad agen- natè, in quo (ut supra dixi) falso ju-
dum, non dicio laborat Magister Gonetus. Dici-
tamen mus ergo Deum applicare voluntatem ad
prædeter- operandum indifferenter hoc, vel illud
minare ad unum.

ita, ut positâ motione, sive applicatio-
ne, unum è duobus sit ponendum; at
quod ponatur hoc potius, quàm illud,
non pertinet ad naturam applicationis;
seu motionis divinæ; imò esset contra
rationem concursus causæ universalis, qui
per hanc causam determinatur ad hunc
effectum in specie, & per aliam ad al-
ium, &c. Sed solum pertinet ad volun-
tatem ut quid proprium & speciale illius.
Undè licet voluntas nostra sine motione.
& Dei prævio concursu non possit pro-
ximè ponere aliquid, nec aliquid velle;
at positâ motione, quâ movetur, & ap-
plicatur, seu approximatur ut libera, &
indifferens indifferentia dominii perfecti,
est proprium, & specialissimum illius,
quod amet hoc potius, quàm illud, vel
econtra, ut probatum manet. Nam San-
ctus Augustinus lib. de Spiritu, & Lit-
terâ, cap. 34. ait: *In omnibus misericordia*
ejus prævenit nos (ecce concursum præ-
vium) *consentire autem vocationi, vel ab*
ea dissentire propria voluntatis est. Ecce quo-
modò est proprium voluntatis præventæ
consentire potius, quàm dissentire, vel
econtra. Et Sanctus Thomas supra cita-
tus ait: *Deus movet voluntatem ut univer-*
sals motor ad universale objectum, & sine
hâc motione homo non potest aliquid velle;
sed homo determinat se per rationem ad
volendum hoc, vel illud. Ecce clarissi-
mè sententiam nostram. Alia argumenta,
quæ petuntur tum ab efficacâ auxilii, tum
ab ipsius sufficientiâ, alibi expedienda
remituntur.]

QUÆSTIO II.

Ultima expenditur resolutio circa
modum, quo Deus concurrat,
& liberum movet arbi-
trium.

QUÆSTIONEM attingi-
mus, in quâ necesse est,
ut proprium judicium, pro-
priumque mentem circa
dubium tot tricus implexu
aperiamus: Inam cum in
superioribus tatis discussum sit, Deum non
movere liberum arbitrium, ei imprimen-
do illam Physicam Prædeterminationem
ab omnibus Patribus Dominicanis asser-
tam, & quod illa funditus libertatem ever-
tat humanam. Restat modò ostendere,
quâ ratione, quove modo liberum arbi-
trium moveatur à Deo in suas liberas ope-
rationes.

C 3

LECTIO

LECTIO I.

*Sententiam Sanctorum Augustini
& Thomæ ut longè veriores
aliis præfero.*

Concursum quo Deus liberum movet arbitrium, est antecedens in voluntate prioritate naturæ ad ipsius operationem.

EX his, quæ spatioſo calamo supra disputavimus, liquidò constat, concursum Dei, quo liberum movetur arbitrium ad liberè operandum, nec in physicâ prædeterminatione, nec in concurſu ſimultaneo, ſive operatione creaturæ ſimul cum Deo, ſufficienter ſalvari; ac proinde mediã viã, quã in hoc puncto tenuère Magnus Auguſtinus, & Angelicus Doctòr, eſſe nobis amplectendam, ut in lubricã, totq̃ ambagibus implexã contròverſiã pedem figere poſſimus. Duo igitur ſunt nobis probanda: Primum eſt, concurſum Dei, ut liberum arbitrium operetur, eſſe prævium in voluntate, & antecedentem non prioritate temporis, ſed ſolum naturæ, & cauſalitatis ad operationem liberi arbitrii. Secundum eſt, talem motionem, ſive concurſum eſſe ex naturã ſua indifferentem, ſubditumq̃ voluntati quoad proprium ipſius uſum; ac proinde ab ipſa determinabilem, vel ad volitionem, vel ad nolitionem, prout ipſa pro ſuo dominio cauſa particularis ſe determinaverit: quamvis enim voluntas ſine prævio concurſu, & ſine motione non poſſit proximè ſe determinare nec ad velle, nec ad nolle; eò tamen in voluntate poſito per ſolum dominium Dei, ipſa manet proximè expedita ad utrumlibet, ut ſuum proprium dominium exerceat. Hæc fuit expreſſa mens Sancti Auguſtini, & Divi Thomæ, ut facile conſtabit ei, qui eorum authoritates ſupra datas, & alias infra dandas evolaverit.

SS. Patrù relegere veſtigia ſapientiffimi Soc. noſtræ DD. in hæc tenenda ſerenità.

94. Veſtigia horum Sanctorum Patrum ex noſtræ Societatis Doctòribus relegere poſteã Sapientiffimi, juxta ac Eminentiffimi noſtri Bellarmini, & cui in rebus Theologicis moralibus, canonicis, & civilibus totus litterarius Orbis meritò applaudit: Pater Sylveſter Maurus in Curſu Philoſophico recentè edito, & Romæ à Recentioribus noſtræ Societatis approbatò, & ipſo nomine R. P. Generalis Joannis Pauli Oliivæ expreſſè firmato. At quia res eò devenerit, ut noſtra ſententia cordatiſſimo noſtrorum iudicio fuerit ſubjecta, & quòrum prudentiſſimo examini iterùm atque iterùm, ac milies ſubjectam. Operè tamen pretium duxi tam gravium Doctòrum verba, & mentem palam omnibus facere, ut liquidè conſtet me non ad eò in propriis cogitationibus

evaneſcere, ut ſolùm novitatis pruritu tactus, malè ſanam opinandi ſcabiem refricem, veritatis amore, cujus ſcopum ſemper mihi præfixi, ut qui maximè ducor, de hoc mihi conſcius ſum; at quia apud aliquos fortè non juſtificatus ſum: ſtemus propoſito, & miſſis verborum offitiis, intento operi accingamur.

*Suffragium Eminentiffimi noſtri
Cardinalis Bellarmini pro
concurſu prævio indifferenti.*

95. **N**on eſt, quod Bellarminum fama prævio indifferenti tempore quo diſputandi calor maximè ardebat inter utramq̃ Familiã Dominicanam, ſcilicet, & Jeſuiticã; nulli peperciſſe labori, ut bonæ Matri bonus Filius ſuppeditias ferret, Hic igitur Doctòr lib. 4. de Gratiã. & Libero Arbitrio duplicem aſſert modum conciliandi libertatem arbitrii cum operatione Dei: Alterum, cap. 15. per concurſum ſimultaneum, quem tribuit Gabrieli & Gregorio Ariminenſi, & aliis: alium cap. 16. per concurſum Dei prævium, quam probabiliorẽ inſinuat, eumq̃ adſcribit Divo Thomæ, & denique ibidem ſic ait: *Altera ratio conciliandi libertatem humanam cum operatione divinã, & fortãſſe etiam probabilior juxta ſententiam Sancti Thomæ, qui dicit, cooperationem divinã ita concurrere cum cauſis ſecundis etiam liberis, ut non ſolum eis dederit, & conſerveret vires operatrices; ſed etiam eas moveat, & applicet ad opus, ut cognoſci poteſt 1. part. quaſt. 105. artic. 5. & lib. 3. contra gentes cap. 70. & in quaſt. 2. de potentia art. 7. Quæ ſententia videtur valde conſentanea Scripturæ, quæ docet, nos in Deo vivere, & moveri. Et paulò infra ait: Sciendum eſt influxum, ſeu virtutem Dei, quã voluntas movetur & applicatur ad opus, recipi in cauſis ſecundis ſecundum earum diſpoſitionem.* Ita Bellarminus.

96. Verum quidem eſt, quod doctiſſimus Cardinalis licet concedat concurſum antecedentem, & motionem Dei præviam in voluntate diſtinctam ab actione creaturæ; addit tamen non diſtingui ab ipſa virtute naturali cauſæ ſecundæ. Verba ipſius ſunt: *Quocirca virtus à Deo impreſſa per modum tranſeuntis, dum cauſa ſecunda operatur, non diſtinguitur ab ipſa virtute naturali; ſed eſt illa eadem, quatenus Deus utitur ad illam actionem perficiendam: eſt autem neceſſaria hæc motio Dei ex parte cauſæ ſecundæ, quæ cum talis ſit, id eſt ſecunda habet neceſſariam dependentiam à cauſa primã in cujus virtute operatur.* Ita ille. Sed in hoc ultimo aliquantò declinaſſe videtur.

videtur à Divi Thomæ sententiâ, quatenus docet motionem istam præviam in voluntate receptam, non distingui à virtute naturali, quasi posset illa extrinsecè solum à Deo moveri, quod difficilè potest intelligi: sicut nec paries cum extrinsecè dicitur visus movetur.

Approbatorius calculus nostri Cardinalis Toletii pro concursu divino prævio indifferenti.

Etiã patrocina-
tur Card.
Toletus
2. Phyl.
3. q. 8.

Fuit Toletus suo sæculo nemini posterior; & quæ plura velit de huius Viri profundâ eruditione remittendus ad Pontificale Historiâ. Hic igitur Doctor qui floruit tempore præcipue disputationis, 2. Phyl. cap. 3. q. 8. Sententiam nostram ita apertissimè docet, *At ut modum quo Deus cum particularibus causis operatur, intelligas: adverte quadrupliciter dici aliquis causa actionis alicujus rei: Primò, quia tribuit virtutem operandi, sicut generans dicitur movere grave, quia tribuit gravitatem, quâ movetur; & equus generat equam, quia tribuit virtutem seminis, que facit equum; & hoc modo dicitur Deus causa actionis rerum naturalium, quia eis virtutes quibus operentur impertitus est. Secundo modo aliquis est causa actionis rerum naturalium, quia conservat virtutem, quâ aliud operatur; ut medicina, & herba, dicuntur cause visionis, quia conservat potentiam visivam, seu virtutem, & hoc etiam modo Deus dicitur causa actionis rerum, quia ipsarum esse, & facultatem, & omnia conservat. Tertiò aliquid dicitur causa actionis, quia applicat aliquid ad agendum, ut qui ponit ignem domui, & ipsam comburit; & sic etiam Deus est causa; quia nihil movetur sine Deo. Præter hos modos est unus alius quartus, quo aliquid movet per instrumentum, ut Artifex pennicillo pingit; ex parte effectus una est operatio; at ex parte principiorum duplex est: nam instrumentum agit, artifex etiam agit; sed non separatim: hoc enim instrumentum sine artifice, nec artifex sine ipso instrumento operatur. Vide igitur quomodo actio instrumenti ab artifice dependeat, & effectus ab utroque, sed magis ab artifice: Sic te oportet elevare mentem, & intelligere de Deo glorioso qui cum iis causis sic operatur, ut simul & ipsa operentur; sed à Deo mota, & directa, sicut instrumentum ab artifice; & quemadmodum artifex non eodem instrumento omnia facit; sed pro diversitate effectuum accommodatis utitur instrumentis: ita Deus non idem omnibus causis facit; sed diversis diversa, & concurrat cum ipsis juxta ipsarum naturam, cum liberis liberè, cum necessariis necessariò, cum debilibus debilitè, cum fortibus fortiter pro sua suavisimâ dispositione universali operando. Ita doctissimus Toletus.*

Sententia Patris Azor pro eodem concursu prævio, & indifferenti.

98. Post hanc disputationem pleno, & integro calamo exaratam, bona fors nobis obtulit hunc Authorem, qui id temporis etiam floruit, quo tota Societas contra physicam prædeterminationem certabat, scripsitque quindecim annis post editam concordiam nostri Sapientissimi Molinae, ejusque librum suo proprio nomine commendavit Reverendus admodum Pater N. Generalis Claudius Aquaviva, qui suo decreto universæ Societati præscripsit, quid in puncto de efficaciâ gratiæ nobis, & omnibus Societatis Magistris esset dicendum, distandumque; nec est credibile, quod tam pius, juxta & doctissimus Generalis probaret, firmaretque contrarium, quod cunctis Societatis observandum injungebat.

99. Ut ergo Pater Azor rem totam in præsentî controversiâ expediat, lib. 1. instit. cap. 21. quæst. 8. Primò dubium hoc his verbis proponit: *An Deus quando cum natura, vel voluntate operatur, ipsam moveat, & applicet ad agendum? Secundo, Partem affirmativam tribuit Divo Thomæ 1. part. quæst. 105. artic. 5. ad 3. ait: Sententiam Divi Thomæ vilam fuisse difficilem aliquibus, inter quos refert Gabrielem, & alios, qui ut recederent à Divo Thomâ, sententiam de concursu simultaneo per eandem actionem meditati sunt: & proponit eorum rationes. Quartò propriam mentem declarat his verbis: *Ceterum mihi videtur verissima Sancti Thomæ sententia, eamque planè videtur Augustinus tradere, lib. 3. de Trinitate, cap. 3. 4. 5. & 6.**

100. Quintò post relatas aliquas S. Augustini, ut ejusdem Patris Azor verbis utar, sic pro nostrâ sententiâ à ratione procedit; Deinde inter primam causam agentem, & secundam est ordo, quo una necessario pendet ab alterâ: ergo secunda non agit nisi à primâ ad agendum mota, & applicata. Advertendum (inquit Almainus tract. 1. Moral.) est, quod causa prima non solum est causa effectus producti à causâ secundâ, sed etiam est causa, ut causa secunda producat talem effectum, v. g. Cum voluntas agit volitionem, non solum Deus est causa volitionis, sed etiam est causa quare voluntas illam producit volitionem. Hæc ille.

101. Ideo enim dici videtur causa secunda, quia movetur à primâ; alioquin solum esset causa cum prima: sicut cum duo simul trabem portant, ubi quia unus ad portantium non movetur, nec applicatur ab altero, non potest dici causa secunda alteri comparata.

Expendimus P. Azorii iustitiam maxime sanè ponderis pro Dei concursu prævio, & indifferenti.

Quæstionem istam proponit lib. 1. instit. c. 21. q. 18

Ejusdem P. verba pro sententiâ nostrâ referentur.

Causa 2. idè dicitur realis quia à primâ movetur, item quia est causa cū prima.

rata; sed est simul cum alterâ causâ. At verò Deus non sic agit cum causâ secundâ; v. g. Deus, & ignis lignum exurunt, non præcisè tanquam duo navem trahentes, quod ex multis prospici potest. Primò. Cùm duo simul navem trahunt, unus non facit, ut alter trahat; sed simul cum altero trahit; & idè ad trahendum non movet, nec applicat alterum. Atqui Deus non solum cum igne urit, sed etiam facit, ut ignis urat: quia ignis non subsistit, nisi Deo volente & faciente, ut subsistat; si non urit non movet, non efficit nisi Deus velit, & faciat ut urat, moveat, & efficiat. Secundò. Cùm duo simul trahunt, uno deficiente, alter non potest trahere nisi in eo virtus duplicetur, ita ut suppleatur efficacia alterius. Cæterùm cùm Deus & ignis urunt, etiam si ignis in totum deficeret, non egeret ad urendum aliquâ virtute suppleente efficacia ignis tanquam causæ ad urendum simpliciter necessariæ: quia nulla causa deesset ad id penitus necessaria, sed solum ea, quam Deus cum rerum naturas instituit, & earum ordine servato, operatur, voluit, ut secum ad comburendum conveniret, qui est ignis. Tertiò, ut rectè cum Petro Aliacensi ait Gabriel, plus facit Deus producendo cum causâ secundâ aliquem effectum, quam si eundem per se sine causâ secundâ præstaret, quia cùm facit cum causâ secundâ, ipse non solum producit effectum; sed etiam facit ut causa secundâ cum eo efficiat, quod in duobus navem trahentibus, non contingit.

102. *Objicies.* Ignis cùm urit, in se nihil excipit: immotus enim urit. Ergo Deus ad urendum eum minimè movet, & applicat; eo enim in ipso vim aliquam, vel virtutem, imprimeret. Respondeo in hoc causas secundas ab artificum instrumentis distingui, quod movet artifex instrumenta, & in eis nullam vim & virtutem aliam nisi motionem imprimit; & idcirco instrumenta immota nihil efficiunt. At causæ secundæ cùm sint institutæ, vires & facultates naturæ suæ accommodatas acceperunt, quibus possent, non quibus facerent sine Deo; & ita cum faciant, non faciunt nisi Deo volente, & decernente, ut faciant: cùm creatus est ignis, datum est illi, quo posset urere; deinde cùm urit, vult, & facit Deus, quod urat; nullam tamen virtutem recipit denuò, quâ possit: nihilominus non urit, nisi Deo ante volente, ut urat & motionem excipit, quâ urat & Dei voluntas præcedit, ut urat; quare cùm urit, hoc habet; quoniam Deus vult, & volendo facit, ut ignis urat. Ignis igitur immotus urit; quia nullam vim denuò, aut virtutem excipit, quâ possit; sed nihilominus urit, & hoc ipsam, quod urit, & urendo efficit, habet, quia Deus vult, ut urat, & faciat.

104. Sed nunquid, quando ignis urit, movet eum Deus ad urendum? Movet quidem non quia vim, virtutem, hanc vel illam denuò imprimit; sed motionem, quâ Deus movet, & ignis movetur; nec enim fieri potest, ut Deus ignem moveat ad agendum, & quod ignis non moveatur. Quid est, dices, ignem ad urendum moveri? Respondeo, nihil aliud esse, nisi Deum uti igne ad urendum, nam Deus sine igne urere non potest; at ignem adhibere ad urendum. Sed quid est Deum igne uti, vel eum adhibere ad urendum? Respondeo Deum igne uti ad urendum, & ignem movere ad urendum, quia vult ut urat, & volendo, motionem in igne imprimit, quâ unâ cum Deo urit ignis motus ab ipso Deo ad urendum. Causæ igitur secundæ à Deo ipso moventur, & applicantur ad duas functiones, & opera; quoniam Deus in ipsis motionem imprimit, & idè movendo facit, ut causa secundâ faciat. Ita expressè sapientissimus Azor.

Placitum Cardinalis nostri Sforzia Palavicini, & aliorum Societatis pro concursu prævio.

105. *Noviter* occurrit mihi Cardinalis noster Sforzia Palavicinus vir omni eruditione plenus, & Sacræ Theologiæ Magister in Collegio nostro Romano, qui expressè sententiam nostram edocuit, & quam postea probarunt Viri nostri Doctissimi, inter quos Conterraneus meus Pater Martinus de Sparza suo seculo nemini in Theologicis posteriorum opinio de licentiâ R. P. N. Generalis Gosuini Nickeli fuit prælo commissa, ut ex ipso constat Operis Frontispicio. Hic igitur Doctor disputat. 6. de actibus voluntatis, artic. 12. dubium his verbis proponit: *An voluntas premoveatur à Deo per aliquam motionem intrinsecam non solum ab objecto, sed etiam à Deo?* Ubi hoc etiam quarit de aliis causis creatis. Cui dubio satisfacit primò dicens: *Docet Divus Thomas quest. 9. in artic. citato, voluntatem non solum moveri quoad specificationem ab objecto, sed etiam quoad exercitium ab aliquo principio exteriori.* Et quest. 10. artic. 4. quarit: *an moveatur de necessitate à Deo?* Et respondet: *Moveri quidem semper à Deo; sed tali motione, que non ex necessitate ad unum determinet, sed ita ut motus voluntatis maneat contingens.*

106. Secundò idem Author ait. *Major difficultas, an ista motio Dei possit fieri per merum decretum mere extrinsecum: an necessariò fiat per aliquid intrinsecum receptum in voluntate, sive in ipsâ causâ creatâ?* Sic ille. Et relatis sententiis, sequitur securum Divi Thomæ

Notamus
discrimen
inter cau-
sas 2. à
Deo mo-
tas & arti-
ficum in-
strumenta

Enucleat
sapientiss
mus Azor
suum, &
nostram
de concu-
su prævio
doctrinâ

Robortini
faret. Im.
Sforzia Pa-
vicinus
dilect. de
act. volun-
tat. 12. 1.

Thomæ iudicium, debere fieri per aliquid intrinsecum receptum in voluntate, & in alijs causis secundis; illudque probat, & ad argumenta respondet. Tertiò, num. 6. sic ait: *Ex his colligi potest decisio illius celebris quæstionis, an actio causa prima, & secunda distinguantur? Dicendum enim dari aliquam actionem causa prima, qua distinguitur ab omni actione causa secunda, hoc est præmotionem supra dictam.* Sic Ille, jam verò quod hic Author licet motior em præviam defendat, non adhareat Patribus Dominicis in puncto physicæ prædeterminationis, satis constat ex fine articuli, ubi se explicat dicens: *Sequela probatur: nam postea illa præmotio indifferenti ex parte Dei, &c.* Sic ille, Jam verò ubinam ab integro hujus disputationis sæculo, auditum est in Scholâ contrariâ, nomen præmotionis indifferentis ex naturâ suâ ad utrumlibet.

107. Huic etiam sententiæ nostræ subscripsere plures ex nostris Doctoribus: Pater enim Valentia, qui rem hanc satis disputavit pro nostris, disput. 3. quæst. 1. sic ait: *Ad argumentum autem primum Durandi respondeo, Deum non per eandem actionem, quâ Creatura, sed per aliam producere eundem effectum.* Secundò ait: *Ad id autem, quod Durandus quaerit, si per duas operationes attingitur immediate idem effectus, an simul, vel non simul per illas attingatur: respondemus, attingi per illas simul tempore, quamvis natura prius per divinam, ut est actio prima, & universalissime causa.* Ita ille. Idem docet P. Sylvester Maurus in suo Cursu Philosophico quæst. 44. de concursu Dei, & quæst. 38. de primo motore; & denique lib. 3. quæst. 22. in solutione ad 1. sic ait: *Omnes creaturae sunt moventia, & agentia imperfecta; idèq; dum moventur a Deo superiore movente, & producantur ad novam perfectionem, & actualitatem moventi, quâ antea carebant; & dum agunt, patiuntur, & recipiunt à Deo superiore agente perfectionem, & actualitatem actionis, ad quam inclinant vehementissimè.* Ita Ille. Pater verò Huzon cultissimus nostri sæculi Theologus in manuscriptis de hoc puncto disput. 1. membro 3. sic ait: *Posterior verò pars conclusionis, scilicet dato, quod ex prioritate & independentiâ concursus divini inferretur præmotio: non tamen præmotio inseparabilis ab actu, qui est scopus hujus tractatus. Probatur clarè.* Ita ille. Cujus probationes omitto. Possem & alios Societatis referre Doctores, & P. Daniel supra citatus ad finem suarum litterarum.

Replicat Gonerus præjectos Soc. DD. pro sua physicâ prædeterminatione itentis?

Replica Magistri Gonetii.

Magister Gonet disputat. 6. de modo, quo voluntas volvitur, artic. 2. §. 5. per totum, sibi, & suæ Scholæ contra nos Theol.

plaudens, totus est, ut probet primò Divum Thomam etiam ex mente plurium Jesuitarum stetit pro suâ physicâ prædeterminatione. Secundò plures ex gravissimis Societatis nostræ Doctoribus suæ physicæ prædeterminationi subscripsisse. Idque ut præstet quasi annuens Socijs suis, sic discurrit: *Belarminus, Toletus, Azor, & alii plures Jesuitarum clarè docuerunt, Deum concursu & motione præviâ movere, & applicare voluntatem & alias causas secundas ad suas operationes, eamq; sententiam proprio ore dicunt, esse expressam Sancti Thomæ.* Ergo jam vel ex ipsa Jesuitarum mente non solum Divus Thomas docuit physicam prædeterminationem, sed etiam plures viri doctissimi Jesuitarum eandem cum Doctore Angelico sententiam de physicâ prædeterminatione ut verissimam tenuerunt, nostrorumq; vestigijs adhaerunt. Sic discurtus Magistri Gonetii ex §. 5.

109. Quid hic agendum, dum ante triumphum sic victoriam canit Gonet, & quidem contra totam Societatem? Consequens autem illud nobis adeò extraneum, hæc tunc non est admissum, nec in Scholâ nostrâ admittendum puto. Tum quia omnes nostrî constanter edocent Divum Thomam constanter, & clarè contra physicam prædeterminationem stetit, eamque à solo Bannez, & aliis emanasse contra mentem ipsius Angelici Præceptoris: Tum quia hæc tunc non est auditum, Doctorem ullum ex Jesuitis fuisse Prædeterminatorem. In trivium sumus; quam arripiemus viam? Dicemusne Doctores nostros supra citatos, & à Gonetio revisos, non docuisse concursum & motionem illam præviam à Deo, nec eam Divo Thomæ tribuisse? At hoc esset in Thomistarum oculis solem, qui super omnes exoritur, in meridie negare: Sunt quippe Viri eruditione præditi, & præter Theologiam, quâ pollent, in Grammaticâ, quâ solâ ad id nobis ostendendum, indigent, maximè versati. Hæc ergo est relinquenda via. Dicemusne Doctores nostros à Gonetio relatos prædeterminatores extitisse, ut ipse contendit, fecisseque Divum Thomam Prædeterminantium Ducem? At hoc apud universam Societatem malè audiret; quæ autem absurda inde sequerentur erga Doctores nostros, non est quod attingam; discurrat alius. Hæc etiam via declinandâ est: Divus Thomas à prædeterminatione physicâ vindicandus, Doctores nostri purgandi, imò bonæ solutionis lixivio extergendi ab imposturâ Gonetii. Sed quâ viâ dices? Audi, & memor esto Ovidii: Igitur ne caderet Phaëton, Solis ducendo currum, viasque eundi demonstrans, hoc ei consilium Sol ipse adhibuit.

Inter utramq; tene, mediâ tutissimus ibis? Ducimus igitur in Societatis Scholâ currum Solis Angelici Thomæ, & quidem in hoc puncto

Nostrorum nullus huc usque exiit pro Thomistâ præmotione & id falsò imponitur à Gonetio.

puncto maximâ studiorum nostrorum gloria utrumque ei humerum admoveamus, jam verò ut veritatis scopum, quam in hac controversia Societas semper sibi præfixit, meliori modo attingamus, mediâ hac viâ tutissimè ibimus. Patiens esto, & totius Operis decursu omnia tibi reddam.

M. Gonetio. Respondeo igitur ad replicam Magistri Gonetii, antecedens esse verum; at consequens omnino falsum; consequentiam verò pervie fallacem, & ab omni Dialecticâ quàm longissimè aberrantem. Idque ut clarè ostendam, ad manum est casus, & qui non semel in Scholis nostris solet accidere. De summularum tyrocinio rudimentarium puerum jubeo ad me venire. Adsum, inquit puer. At ego ut de puerili indole periculum faciam: Sic insurgo. Edidisse mihi puer, quid est homo? Ille respondet: est animal rationale. Tum ego: ergo & equus jam erit homo. Absit mi Pater, ille ait: nam equus quo pacto poterit esse homo? Hoc enim pacto, mi puer: Homo est animal. Sed equus est animal. Ergo equus etiam est homo. Ridet tunc puer, & resumpto argumento, negat consequentiam: non enim valet, inquit, Pater mi, nec tenet hæc consequentia: *est animal ergo est homo*: quia Magister nos docuit hæc Dialecticæ regulam, quod licet valeat consequentia à negatione generis ad negationem speciei, ut *non est animal, ergo non est homo*: at nec teneat, nec unquam valeat ab affirmatione generis ad affirmationem speciei, v. g. *hoc est animal, ergo est homo*. Bone Deus! En jam captam, & corio nudatam Magistri Gonetii fallaciam: quia ut ejus Schola constanter fatetur, physica prædeterminatio duo dicit, videlicet esse præviam, & esse inseparabilem ab amore, sicut homo duo dicit, scilicet & esse animal, & esse rationale; unde sicut ex animali dato, non infertur homo, quia homo non solum est animal, sed etiam rationale, ut pars principalissima hominis, sic ex prævio concursu dato & concesso malè infertur physica prædeterminatio Scholæ contrariæ, quia hæc non solum est motio prævia, sed etiam inseparabilis à consensu, sive essentialiter cum illo connexa tanquam pars principalis physicam Patrum Dominicanorum prædeterminationem constituens.

Hinc SS. PP. & cit. nostri D. D. præviū edocuerunt concursū, sed generale, & ex naturâ suâ ad utrumlibet indifferentem.

III. Hinc est quod Sancti Augustinus, Thomas, & ex illis Bellarminus, Toletus, Azor, Valentia, & alii citati, docuerunt (& benè) concursum prævium: ast nec Divus Thomas, nec nostri Doctores unquam prædeterminationem physicam probavere; sed solum generalem concursum prævium, & ex naturâ sua indifferentem in voluntate ad utrumlibet: Unde sicut concedere animal in equo, non est concedere hominem in equo: sic admittere in voluntate concursum prævium eo pacto, quo à no-

bis cum Sancto Thomâ, & his Doctoribus propugnatur, non est admittere in voluntate physicam prædeterminationem. Hinc etiam est, quod quantum distat equus licet sit animal, ab eo, quod sit homo: tantum distat concursus Dei, licet sit prævius, ab eo quod sit physica prædeterminatio: & quantum distat motio prævia illustrationis, quæ ex parte objecti movetur voluntas ad operandum liberè, ab eo quod sit prædeterminatio moralis, tantum distat concursus prævius, quo voluntas à Deo movetur, ut à primo movente, ab eo quod sit prædeterminatio physica.

112. Utramque igitur motionem præviam consequenter dicimus utraq; ex naturâ suâ indifferentem, & consequenter utramque necessariam, quia sicut voluntas subordinatur intellectui in operari liberè: sic & potiori jure in eodem operari subordinatur primò efficienti, primoque moventi Deo. At intellectus ex parte objecti movetur voluntatem motione præviâ, & indifferenti; nec ullus unquam dixit, intellectum movere, & concurrere cum voluntate concursu morali simultaneo. Ergo Deus ut primus movens in genere efficientis, movet voluntatem, sicut & alias causas secundas concursu prævio indifferenti. Patres igitur Dominicani ex vi formalis consequentiæ nec verè, nec consequenter procedunt: non verè, quia ponunt concursum Dei prævium in voluntate inseparabilem à consensu; nec ad utrumlibet indifferentem; quo sic posito, ut latè ostendimus quæst. 1, actum est de nostro libero arbitrio. Non item consequenter: quia motionem illustrationis ex parte objecti, etiam si immittatur à Deo, coguntur ponere, & necessariò ponunt indifferentem, sine ejus indifferentiâ humana libertas rueret: unde eorum consequentia in utraq; motione nullo modo coheret.

113. Nos verò in quantum post diligens examen capimus, in omnibus quidem consequenter: quia, ut constat ex dictis, utraque motio prævia imprimatur voluntati, scilicet & moralis ex parte objecti, & efficiens ex parte primi moventis; utraque prævia, utraque ad utrumlibet indifferens, utraque compossibilis cum quolibet extremorum: & denique utraque determinabilis à voluntate ad hoc vel illud. Et omnia hæc pronuntiata fuisse de mente Sanctorum Augustini, & Thomæ, aptè sentimus. Quod autem sapientissimus noster Molina cum Gabriele & aliis, negato concursu prævio generali, solum defenderit simultaneum, non negamus quod autem hoc pronuntiatum, sicut & alia non susceperit in se Societas, testis est noster Sherlogus part. 3. sect. 5. dicens quod à Reverendo P. N. Claudio, adhibitis in concilio gravissimis totius Societatis Viris (inter quos refert Fonsæam, Azor, Valentiam, Toletum,

Toletum, Bellarminum, Pererium, Sua-
rium, Salas, & alios) *Pater noster Claudius*
(verba sunt Sherlogi) cognovit omnium unam
esse sententiam, licet quidem in *Ludovici Mo-
lina concordia* nihil appareret, quod cum veri-
similitudine sustineri non posset: tamen cum
nonnulla melius fortasse, apertiusq; dici possent;
nequaquam Societatem universam in se recipere
ut ejus omnia pronuntiata creatur. Sic Sher-
logus. Quid autem susceperit, quidve pro-
ponat in Scholis Societatis dictandum, do-
cendumque, clarè constabit, ubi de Con-
cordiâ gratiæ efficacis.

114. Ne tamen Magister Gonetus putet
nos in Divum Thomam certare, si affectus
pignora velit, quem erga Angelici Præcep-
toris doctrinam nostra semper Societas of-
tendit ut bene admonent Granadus, & Sher-
logus, audiat primò nostrum gloriosissimum
Patriarcham part. 4. Constitut. cap. 14. di-
centem, *In Theologiâ legatur vetus & novum*
*testamentum, & Theologia Scholastica D. Tho-
mæ.* Audiat secundò quintam Congregatio-
nem Generalem canone 41. dum ait: *Primo*
*loco unanimi omnium consensu statuit doctri-
nam Sancti Thomæ in Theologiâ Scholasticâ.*
*tanquam solidiorem, securiorem, magisq; ap-
probatam, & consentaneam nostris constitutio-
nibus, sequendam esse à Professoribus nostris.*
Et ibidem ait. Sequantur nostri Doctores in
Scholasticâ Theologiâ doctrinam Sancti Thomæ:
*neque deinceps ad Cathedras Theologicas promo-
veantur, nisi qui Sancto Thomæ bene affecti fue-
rint: qui verò ejusdem Doctores parùm studiosi,*
vel etiam ab eo alieni sunt, à docendi munere
*repellantur. Et Canon. 56. ait: Nostri omni-
nò Sanctum Thomam ut proprium Doctorem ha-
beant, cumq; in Scholasticâ Theologiâ sequi re-
neantur. Ita ibi. Quid plura pro desiderio*
*Magistri Gonet? qui etiam rationem no-
strorum studiorum evolere conatus fuit.*
Ecce jam mentem & animam Societatis no-
stræ erga Divi Thomæ doctrinam. Nec ob-
stat opinionum varietas, quarum diversitas
etiam inter ipsos Patres Dominicatos pas-
sim occurrit.

LECTIO II.

Doctrinam valde utilem ante
resolutionem præmittimus.

115. Pro pleniori hujus rei intelligen-
tiâ, præmittenda est nobis Divi
Thomæ autoritas quæst. 3. de
Creat. artic. 7. ad 3. ubi ait. *Dicendum, quod*
virtus naturalis, quæ est rebus naturalibus in
*suâ institutione collata, inest eis, ut quedam for-
ma habens esse ratum, & firmum in natura: sed id*
quod à Deo fit in re naturali quo actualiter agat
*est ut intentio sola habens quoddam esse incom-
Theol.*

pletum per modum, quo colores sunt in aere,
& virtus artis in instrumento artificis. Hæc
Divus Thomas. Locus est sanè captu diffi-
cillimus, & bonâ verâque explicatione in-
diget, ut ejus mentem penetremus.

116. Dicit primò Divus Thomas, quod
Deus in prima rerum institutione, id est
creatione, rebus naturalibus contulit & in-
didit virtutes operativas naturales, quæ vir-
tutes sunt quædam formæ permanentes &
stabiles, & quæ à rebus nunquam deficiunt,
nisi per ipsarum rerum corruptionem; v. g.
Igni dedit calorem, ut virtutem naturalem
calefaciendi: unde calor, dum substantia ignis
perseverat, inest illi ut quædam forma
permanens, seu quod idem est, habens esse
rarum & firmum in substantia ignis, sicut
experientia ostendit in omnibus. Quæ do-
ctrina pari gradu decurrit per virtutes natu-
rales activas aliarum causarum secun-
darum.

117. Dicit secundò Sanctus Doctor,
quod præter virtutes illas naturales, quas
Deus à principio dedit, ut possent operari,
facit adhuc in causis naturalibus aliquid, quo
actualiter agant: ubi duo clarè distinguit;
unum scilicet, quod rebus à principio con-
tulit, & hoc est, ut possent operari: & alte-
rum, quod Deus facit in qualibet causâ natu-
rali: scilicet id, quo approximata & appli-
cata causa secunda actualiter operetur, &
sine quo nunquam operabitur, nec erit pro-
ximè completa ad operandum, vel liberè,
vel necessariò juxta naturam causæ, ut sa-
pè edocet Divus Thomas, & ex dictis
constat.

118. Illustro rem sequenti exemplo.
Qui tantum v. g. parat calamus, dat illi a-
cumen, quo possint efformari litteræ; & tale
acumen se habet in calamo velut quædâ for-
ma permanens, habens esse firmum, & ratum
in ipso, sive utamur, sive non utamur illo
ad scribendum: At verò per hoc quod fuit
datum acumen, non fuit illi datum id, quo
proximè, & actualiter litteras efformaret:
aliàs per hoc ipsum quod calamus haberet
acumen, semper actualiter litteras effor-
maret; quod esse falsum omnibus est mani-
festum. Ergo ut calamus actu litteras effor-
met, requiritur, quod aliquid aliud ope-
retur in calamo virtus & ars scribendi: sic au-
tem calamus patitur aliquid ex artificis dire-
ctione, quo actualiter, & propriè ad litte-
rarum formationem movetur, & sine quo,
quantumcumque calamus habeat acumen,
nihil omninò aget. Ergo à simili quantum-
cumque Deus dederit rebus, & causis natu-
ralibus in primâ earum creatione virtutes
activas permanentes, nisi præter tales vir-
tutes Deus faciat & operetur aliquid in illis,
quo actualiter applicentur & moveantur ni-
hil actu efficient.

119. Dicit tertio Sanctus Thomas, quod
illud

Compendium
et
Ripalda

Ed quod illud, quo Deus facit in libero arbitrio, & Deus facit in quâlibet causâ secundâ, ut actualiter vel liberè, vel necessariò operetur, est ut intentio sola habens quoddam esse incompletum per modum, quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento Artificis. Quæ verba nisi veratissimis in Sancti Thomæ doctrinâ, magnum negotium facebant: unde pro verâ, & legitimâ eorum explicatione

120. Nota quod forma accidentalis est in duplici differentiâ: alia est forma naturalis, quæ sequitur naturam, estque cum illâ conjuncta, & permanens; sicut calor respectu ignis, frigus respectu aquæ, & voluntas respectu animæ. Altera est forma, quæ usu consuevit dici intentio, sive intentionalis; & hæc non habet esse firmum, & ratum, sive permanens in subiecto, in quo recipitur.

Duplex est forma accidentalis: alia naturalis, quæ fixâ & permanens habet esse.

Alia intentionalis, quæ cito labitur.

Demus exemplum. In ipso igitur instanti, in quo Petrus opponitur speculo, imprimitur ei, sive in eo producit speciem quandam, quæ est expressa sui similitudo: unde talis species, quæ in speculo apparet, communiter vocatur intentio, sive forma intentionalis: & quia talis forma non petitur ab aliquâ naturâ, sicut petitur calor à natura ignis; sed statim ac divertitur Petrus à speculo, cessat in illo forma illa intentionalis; idè hujusmodi forma dicitur habere esse incompletum, ex defectu permanentiæ; quam permanentiam habent reliquæ qualitates, sive formæ naturales, ut experientia ostendit. Hoc etiam patet in exemplo adducto à Sancto Thomâ supra de coloribus in aère, qui ut probavi tract. de Meteor. Veram realitatem habent, non quidem veram naturalem, sed intentionalem ad distinctionem albedinis in cygno, quæ est qualitas naturalis sequens naturam cygni; & idè hæc permanet in cygno; secus autem colores in aère, qui habent esse incompletum, idè nec permanens nec firmum, eò quod proveniat ex lumine refracto in nube roridâ, ut diximus loco citato de Meteoris.

Dei ergo concursus prævius juxta Angel. non est forma naturalis, permanens sed solum intentionalis.

121. Ex dictis jam mens Doctoris Angelici clarè colligitur ad explicandum concursum cum libero arbitrio, & qualibet aliâ causâ secundâ, dum dicit, quod id, quod à Deo fit in naturâ, ut actualiter agat, non est forma naturalis, aut qualitas naturalis permanens; sed ut intentio sola; idè, quod Deus facit in causâ secundâ, quando ad ejus operationem concurrat, est quædam forma intentionalis, quâ movetur, & applicatur juxta naturam suam ad operandum; sed adeò parùm durans, ut transactâ operatione causæ talis forma dispareat & deficiat ad modum quo communiter dicitur de aliis actionibus creaturarum.

Quid sit forma illa intentionalis, hæc

122. Rogas, & dicite velle intelligere quid sit illa forma intentionalis habens esse illud incompletum, & quæ transeuntet reci-

pitur in causis secundis, ut à Deo mota operentur? Respondeo primò esse quandam similitudinem, & participationem divinæ Omnipotentiae quam Deus ex suâ bonitate voluit communicare causis secundis, ut actualiter operarentur, & sine quâ nihil agerent. Sicut enim res imprimit in speculo quandam sui similitudinem, quæ non est ipsa res propriè, v. g. Petrus; sed quædam participata similitudo Petri, quam dicimus speciem sui, & ipsius similitudinem, non quidem naturalem, sed intentionalem. Sic divina actio, divina motio, divinusque concursus est quædam similitudo participata divinæ Omnipotentiae, quâ juxta naturam causarum facit Deus causas operari. Ideoque hanc similitudinem explicat Sanctus Thomas instar formæ intentionalis, quæ transeuntet se habet; quia solum communicat illa ad actum operari, non verò ad instar naturalis formæ, quæ in naturâ habet esse permanentis, ac completum.

123. Respondeo secundò, quod sicut intelligitur, quo pacto Filii Dei nominemur, & simus habitualiter, & permanenter, non per aliquid nostrum; cum omne donum perfectum desursum sit, nec per ipsam Dei sanctitatem naturalem; sed per quandam similitudinem, & participationem divinæ naturæ, quæ nobis datur & imprimitur à Deo per modum formæ permanentis, quam vocamus gratiam habitualem, amicitiam Dei &c. Sic proportione servatâ, voluntas nostra, & quælibet causa secunda, ut actu operetur, participat quandam similitudinem virtutis divinæ ad dandum esse suis effectibus, & quâ indiget propter subjectionem, quam dicit ad Deum, ut causam primam, & hanc similitudinem vocamus actionem Dei, motionem & concursum primæ causæ, quo omnes creaturas movet ad operandum. Quam explicationem, ferè ut jacet, colligo ex Doctore Angelico lib. 3. contra gentes c. 7. sic loquente: *Per quam sui similitudinem rebus communicare voluit non solum quantum ad hoc, ut essent; sed quantum ad hoc ut aliorum causa essent.*

124. Respondeo tertio quod sicut similitudo intentionalis Petri pro diversitate speculorum, quibus imprimitur, diverso modo participatur, ita ut in speculo magno similitudo Petri appareat magna, & in parvo speculo parva, & denique in exigua pupillâ oculi similitudo Petri appareat minima; diversimodum quod quidem non oritur ex ipsâ naturali dispositione Petri, quæ semper eodem modo se habet; sed solum ex diversitate subjectionum, in quibus recipitur, juxta illud axiomâ: *Quidquid recipitur ad modum recipientis, recipitur.* Ex quo principio videmus mirabilia illa, quæ ars facit perspectiva juxta varios modos quibus subiecta disponit ad hujusmodi intentionales rerum similitudines recipiendas

benelud esse incompletum; receptum tamen in causis 2. ut à Deo moveatur.

Deinde est ad instar gratiarum habitualium, quibus sancti nominemur.

Rursus quemadmodum similitudo intentionalis Petri pro diversitate speculorum est participata: sic pro diversitate subjectionum recipitur.

recipiendas. Sic & ad hunc modum similitudo divinæ virtutis à diversis causis diverso modo participatur; à liberis liberè; & cum indifferenti ad utrumlibet; à necessariis necessariò; à debilibus, debilitè; à fortibus, fortiter: & sic juxta sanctissimum, sapientissimumque illum divinæ Providentiæ ordinem attingit mediis causis secundis à fine usque ad finem fortiter, sed servato causarum modo, suaviter omnia disponit.

LECTIO III.

Rem duplici conclusione diluimus.

Sit conclusio. Cōcurfus quo Deus liberum movet arbitrium, est prævius prioritate naturæ ad operationem arbitrii.

125. **S**ic ergo prima conclusio nostra. Cōcurfus divinus, quo liberum arbitrium nostrum movetur à Deo, est prævius, antecedensque prioritate naturæ in voluntate ad operationem ipsius liberi arbitrii. Ita Sanctus Augustinus, & Sanctus Thomas, quibus supra relati Doctores adhærent. Probatur primò conclusio auctoritate Magni Augustini, qui sermone 13, de verbis Apostoli ait: *Tutè vis agere? A te ipso vis agi? Non qui spiritu suo aguntur; sed quot spiritu Dei aguntur, hi Filii sunt Dei. Dicit mihi aliquis: ergo agimur, non agimus. Respondeo: Imò agis, & ageris; & tunc benè agis, si ab eo agaris: Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor est.* Ita ibi. Ex quibus validum hunc efformo discursum. Liberum arbitrium agitur à Deo ut agat, ut clarè edocet Sanctus Augustinus. Sed id quod agitur, non se habet activè: sed solùm passivè, ut etiam patet ex interrogationibus Sancti Doctoris, scilicet *Tu te vis agere? A te ipso vis agi?* Ergo liberum arbitrium aliquid recipit à solo Deo, quo movetur, & agitur ad operandum. Sed hoc vocamus concursum prævium. Ergo hic est omninò concedendus. Idem Sanctus Doctor cap. 10. de Prædestinat. Sanctor. sic ait: *Quia etsi faciant homines bona, quæ pertinent ad colendum Deum, ipse tamen facit, ut illi faciant quod præcipit, non illi faciunt, ut ipse faciat, quod promissit.* Ita ibi. Tunc sic. Hic modus arguendi est legitimus ex Sancto Augustino: *Deus facit, ut homines faciant, & non econtrà homines faciunt, ut Deus faciat.* Ergo solus Deus facit, ut homines faciant. Sed hæc actio solius Dei antecedit prioritate saltem naturæ & causalitatis actiones hominum, nec actio solius Dei esse valet simultanea. Ergo debet esse prævia, aliàs non Deus faceret, ut homines faciant.

126. Probatur secundò ex Angelico ex S. Th. Doctore, ut constat ex omnibus ejus auctoritatibus, quas hæctenus dedimus, præcipuè quest. 1. & 2. & quæ non obscurè; sed cla-

rissimè probant motionem Dei esse præviam in libero arbitrio. Ulteriùs tamen potest ostendi primò. Quia quest. 3. de Potentiâ, artic. 7. *In operatione quâ Deus operatur movendo naturam non operatur ipsa natura.* Ita ibi. Sed implicat quod Deus operetur movendo naturam, non operante naturâ, & quod concursus Dei sit simultaneus: aliàs daretur operatio, quæ simul esset ab uno operante, & ab alio non operante; quod est implicatorium. Ergo concursus Dei est prævius, & non simultaneus.

127. Secundò. Quia prima secundæ ^{rursus ex} quest. 109. artic. 1. ait Præceptor Angelicus: ^{1. 2. q. 109} *Primum autem movens in ordine corporalium art. 3.* est corpus cæleste. Unde quantumcunque ignis habeat calorem perfectum non alteraret nisi per motionem corporis cælestis, manifestum est autem quod sicut motus omnes corporales reducuntur in motum cælestis corporalis, sicut in primum movens corporale; ita omnes motus tam corporales, quam spirituales reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus, & ideo quantumcunque natura aliqua, vel spiritalis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo. Et 1. part. quest. 2. artic. 12. in corpore hoc ipsum clariùs edocet, dum ait, *Adventia secunda non movent, nisi per hoc, quod sunt mota à primo movente.* Ita ibi Sanctus Thomas. Tunc sic. Sed omnes causæ corporales non aliter moventur à causis superioribus cælestibus, nisi in quantum aliquam recipiunt impressionem præviam, quâ in suos proprios effectus moveri dicuntur, ut ex communi Philosophiâ supponitur. Ergo si Deus hoc modo applicat, & liberum movet arbitrium, & omnes res corporales, ac spirituales ad agendum, non potest hoc fieri nisi per aliquem concursum prævium, quo juxta ipsarum creaturarum naturam moveantur, & applicentur ad suas operationes.

128. Probatur tertid efficaci discursu quem Sanctissimus meus, juxta ac Sapientissimus Parens Ignatius in hunc modum firmavit. Igitur in aurâ illâ obedientiæ Epistolâ, ut subjectionem subordinationemque quam cujuslibet Communitatis rectus ordo postulat, & quæ inter superiorem, & inferiores, opus est, intercedat, nobis persuaderet, sic ait: *Dixi eam (scilicet obedientiam) omninò necessariam: nam ut in corporibus, globisq; cælestibus ut alius alium afficiat, moveatq; sive ut inferius corpus cæleste recipiat motum & influxum à cælesti corpore superiori requiritur, ut certâ quâdam obedientiâ & ordine inferior orbis superiori subjiciatur; sic in hominibus cum alter alterius auctoritate moveatur, quod per obedientiam fit, oportet, ut hic qui ab alterius nutu pendet, subserviat, & obsecundet, ut virtus ab imperante, ad eum dirivetur, & influat.* Et paulò infra, ut eandem subordinationem, & statutum ordinem

3. Probatur efficaci discursu quem SP. Ignatius firmavit in illâ aurâ obedientiæ epistolâ.

commendet, ait: *Quorum conversiones ac motus ab uno movente supremo gradatim omnes usque ad infimos rursus proveniunt. Ita profundissime Parens noster Ignatius.*

Unde cum magis sub ordinetur creaturæ Deo quam globus celestis inferiori superiori.

129. Et ex ejus sapientissimâ autoritate sic arguo. Ex eo, quod globus celestis inferior subjiçiat, subordineturque alteri globo celesti superiori, rectè probat Sanctissimus Parens, quod inferior recipiat motum, & influxum à corpore superiori, omnes deducendo motus ad unum usque supremum. Sed æquè, imò magis subjiçiantur, subordinanturque in operari omnes causæ secundæ Deo ut supremo movente, primæque omnium causæ, quam unum corpus celeste alteri superiori. Ergo omnes causæ secundæ, ac proinde liberum arbitrium, debent recipere motum, & influxum à Deo ad hoc, ut ab ipso motæ operentur: aliàs sicut prævio influxu sublato in globis celestibus inter se connexis & subordinatis tollitur idem ordo; sic sublato Dei concursu, omnino tolluntur, omninoque invertuntur subjectio, ordo, & subordinatio inter causam primam & secundas. Quare sicut Sanctus Ignatius hac doctrinâ benè instructus, non meminit, imò nec ipsi venit in mentem, quod unum corpus celeste, & superius moveat, & concurrat eodem solo ac simultaneo concursu sui inferioris, sed solum agnoscit concursum, & influxum prævium, quem inferior corpus recipit à superiore, ut alterum sibi infimum moveat: sic concursus Dei simultaneous sistens in ipsâ actione causæ secundæ, non est sufficiens ad salvandum ordinem, subjectionem, subordinationemque, quæ evidentè demonstratur inter causam primam & secundas.

4. A ratio ne. Nequit enim aliter salvari dependentia creaturæ à Deo in operando.

130. Probatur quartò à ratione. Omnis causa secunda, ac proinde liberum arbitrium dependet in esse à Deo. Ergo dependet in operari à Deo. Sic Adversarii nostri, & sic nos communiter contra Durandum. Atqui ut salvetur dependentia, quam in essendo habet causa secunda à Deo, requiritur, ut esse, sive existere causæ secundæ supponat prius, saltem prioritate naturæ, esse, sive existentiam Dei. Ergo ut salvetur dependentia, quam in operari habet causa secunda à Deo, requiritur, ut operari causæ secundæ supponat prius, prioritate saltem naturæ, operari, sive operationem, vel actionem Dei. Primum Enthymema supponitur ut communiter verum, communiterque receptum ex illo principio; scilicet quod *modus operandi sequitur modum essendi*. Minor est certa, nec potest ullo modo negari. Quia etiamsi causa secunda habuisset esse ab æterno, semper etiam ab æterno supponeret esse Dei prius saltem prioritate naturæ ad salvandam independentiam Dei, & creaturæ dependentiam non mutuam: aliàs quo pacto demonstrabitur primum esse primæque causæ,

si omnem prioritatem tollas? Consequentia verò legitime inferitur. Quare sicut similtas naturæ in ratione essendi destrueret prioritatem, & independentiam Dei in esse primitivam, sive primitivam existentiam. Sic operationis, sive operandi solium similtas destruit prioritatem, & independentiam Dei in ratione primitivam, primæ causæ, primique operantis.

131. Sed probatur quintò conclusio. Deus se solo potest impedire actiones causarum secundarum, etiamsi adsint requisita in illis ad agendum, ut constat ex miraculo ignis Babylonici. Ergo Deus se solo potest facere ut omnis causa secunda operetur. Atqui non potest id præstare Deus, nisi se solo ita moveat causas secundas ad operandum, ut ejus cōkursu posito ipsæ operentur vel liberè, vel necessariò juxta earum naturas. Ergo. Primum consequens est omnium ferè Doctōrum contra Durandum. Patet consequentia. Quia ratio, quare Deus impedivit, ne esset combustio in igne Babylonico, eam tunc postulante & exigente naturâ, non est alia juxta Adversarios, imò juxta omnes Doctōres, nisi quia Deus suum concursum ita negavit, ut interroganti, cur in illo casu ignis combustio non exitit. Rectè & à priori respondeatur: non fuit combustio, quia non fuit concursus Dei. At nisi concursus Dei prævius concedatur, quo posito ignis comburatur; & quo ablato, ignis non comburatur. Illa ratio redditur inutilis. Ergo. Probatur minor, arguendo sic contra Adversarios. Combustio in igne Babylonico non fuit realiter, quia non fuit concursus Dei, sed concursus Dei per vos est realiter ipsa combustio. Ergo non fuit combustio, quia non fuit combustio. Ecce clarissimam petitionem principii, quam facile effugimus in sententiâ nostrâ, ut ex nostris principiis appareat.

132. Firmatur ulterius. Quia vel postis in voluntate requisitis omnibus ad volendum, vel nolendum potest Deus omnem liberam actionem impedire vel non? Hoc ultimum esset Deo denegare potentiam & virtutem ad hoc præstandum miraculum, quod præstitit in casu Ignis Babylonici. Primum autem, nisi ponatur concursus prævius soli Deo competens, nihil speciale Deo tribueret. Ergo. Quod antecedens sic probò. Quia Deus non alio modo omnem liberam impediret actionem in voluntate, nisi quia in sententiâ contrariâ Deus est absolute liber ad suspendendum concursum partialem cum voluntate, & in hoc esset miraculum. At hoc ipsum miraculum posset tribui voluntati, quæ cum sit libera, etiam Deo volente cum illâ concurrere, suum partialem concursum suspendere posset. Ergo ut hoc inconveniens vitetur, Deo concedendus est modus, quo possit se solo facere, ut voluntas liberè

liberè operetur, idest cum indifferentiâ ad utrumlibet, & se solo impedire, ne libera operatio fiat. Cogita jam concursum istum in sententiâ de solo concursu simultaneo, negato concursu prævio: si enim ad extrinsecam Dei voluntatem confugas, Durandus tibi facilè suam salvabit sententiâ, dicendo, quod Deus suâ extrinsecâ voluntate (quam nec negavit, nec negare potuit) impedire potest creaturarû actiones, & absque concursu immediato facere, ut causæ secundæ operentur; nec ullam vim fortiri argumentum, quod in Scholis contra ipsum formatur de potestate impediendi creaturarum actiones. In nostrâ verò sententiâ modum facilem exhibemus, quia posito concursu prævio Dei in causis secundis, facit Deus tanquam causâ primâ, ut ipsæ operentur vel liberè, vel necessariò; eo autem ablato, ipsarum impediret actiones. Hic ergo est satis congruens, ac consentaneus modus efficiendi miracula per sui concursus suspensionem: aliàs si rem expendas, in sententiâ contrariâ; argumentum plurimum negotii facessit.

6. Probatur à paritate motionis moralis, non simpliciter, sed prævia ad actus voluntatis. 132. Probatur sexto Conclusio. Sicut intellectus dicitur movere voluntatem per modum finis, sive ex parte objecti, sive per modum proponentis, vel, ut alii dicunt moraliter; sic Deus dicitur movere voluntatem & quamlibet aliam causam per modum efficientis, & primi agentis. Atqui motio sive moralis, sive intentionalis, sive quocumque modo explicetur, quâ voluntas movetur ab intellectu, semper est prævia ad actus voluntatis, nec ullus hæcenus dixit, talem motionem ipsam esse simultaneam voluntatis operationem, aut in istius operatione consistere, quia motio ex parte objecti semper est prior & antecedens ad amorem voluntatis circa objectum. Ergo motio illa, quâ Deus per modum causæ primæ, pûmîq; efficientis movet voluntatem, semper est, & debet esse prævia, & prior prioritate naturæ, & causalitatis ad ipsum actum voluntatis.

7. A paritate voluntatis præviae applicantis inferioris ad suos actus. 133. Probatur septimò. Quia plus subordinantur liberum arbitrium, & reliquæ causæ secundæ Deo in operari, quàm potentia inferiores, ut potentia loco motiva, & aliæ subordinantur voluntati in operari. Sed voluntas movet & applicat potentias inferiores concursu & motione præviâ ad suos actus. Ergo potiori jure Deus tali concursu movebit liberum arbitrium, & reliqua agentia creata in suas operationes: cum inferiora agentia majorem habeant dependentiam in operariâ Deo, quàm inferiores potentie à voluntate. Minor probatur. Quia nullus Doctor (saltem quem viderim) allegerit voluntatem concursu simultaneo concurrere cum potentia visivâ ad visionem, cum loco motiva ad localem motum, ita ut

istæ actiones sint aequè voluntatis, ac illarum potentialium. Ergo sicut hic non salvatur, quod voluntas moveat alias potentias ad executionem mediorum ob finem intentum per concursum simultaneum, à fortiori non poterit salvari, quod primum movens in esse efficientis applicet & moveat alias causas secundas solo concursu simultaneo. Patet consequentia à paritate rationis. Quia sicut voluntas nostra movet, & applicat potentias inferiores sibi: quia ejus dominio subduntur in operari: cum Deus perfectius habeat dominium in nostram voluntatem, & alias causas, à fortiori istæ debent à Deo moveri, non concursu simultaneo, sed prævio.

134. Probatur octavò. Deus est primum movens, & liberum arbitrium movetur à Deo; sicut quælibet causa secunda. Sed omne movens aliquid, agit in mobili & omne mobile aliquid patitur & recipit à suo movente. Ergo cum Deus movet liberum arbitrium, & reliquas causas, Deus aliquid agit in illis, ut operentur. Major est evidens. Minor probatur. Quia omne mobile in potentia dum movetur, reducitur de potentia passivâ ad actum. Sed liberum arbitrium ante suam operationem se habet ut mobile à Deo. Ergo dum actu movetur à Deo, reducitur de potentia ad actum. Tunc sic. Sed nulla res transit de potentia passivâ in actum, nisi per aliquid formale, quod ponitur ex parte mobilis: sive potentia, quæ movetur. Ergo dum liberum arbitrium actu movetur à Deo, per aliquid movetur, quod Deus operatur in illo, & quod jam ex Divo Thomâ satis supra explicavimus, Major patet in omnibus moventibus, & motis. Nam si causa cœlestis movet omnes inferiores, hoc non fit, nisi causa inferior recipiat aliquem influxum qui solet dici impressio. quemadmodum aqua maris recipit aliquid à Lunâ, quo movetur per fluxum & refluxum. Similiter si calamus movetur ad scribendum, hoc etiam non fit, nisi prius recipiat aliquid, quo movetur ad scriptionem. Ergo si liberum arbitrium est mobile à Deo, sive in potentia, ut ab ipso moveatur ad suas operationes, opus est ut reducat in actum motionis per aliquid, quod ei addatur participatum à Deo, ut eas eliciat.

135. Respondebis primò verum esse Deum movere liberum arbitrium, ac proinde alias causas motione præviâ, prævioq; concursu; ad hoc tamen non esse necessarium, quod aliquid reale fiat prævium in libero arbitrio; eo quod motio illa passivè sumpta non distinguitur à virtute naturali, quæ movetur; activè verò, non distinguitur à Deo; quemadmodum diximus in Philosophiâ, actionem creativam passivè sumptam esse ipsum terminum creatum, pro ut dicit respectum ad Deum; activè verò non

8. Quia omne movens aliquid, agit in mobili & omne mobile aliquid patitur & recipit à suo movente.

Dices hæc esse, sed non requiritur, quod aliquid reale fiat prævium in libero arbitrio; cum motio passivè sumpta sit ipsa naturalis virtus, activè verò ipse Deus.

non distingui ab ipsâ Dei substantiâ.
 136. Sed contra primò. Tum quia hæc solutio expressè contradicit Divo Thomæ sic ubi supra dicitur: *Sed id, quod fit à Deo in re naturali, quo actualiter agit, est ut intentio sola habes esse quoddam incompletum ad modum, quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento artificis.* Sed id, quod à Deo fit in re naturali, non est res naturalis, nec est ipse Deus: similiter Deus, nec ipsa virtus naturalis, quæ à Deo movetur, se habet ut intentio sola, sive forma intentionalis, nec habent illud esse incompletum, ut est certum. Ergo talis motio, prævisusque concursus non potest non distingui à Deo, & virtute naturali.

Contra 2.
 137. Contra secundò. Quia Deus adest per essentiam, præsentiam, & potentiam, v. g. lapidî, etiam si ab ipso non moveatur localiter lapis: demus autem, quod talis lapis à Deo moveatur de uno in alium locum, quemadmodum ab aliquo homine jacitur: in hoc igitur casu imperceptibile est, quod verè, physicè, & propriè moveatur lapis à solo Deo, Et quod lapis non recipiat aliquid à Deo, quo moveatur: hoc enim videtur esse contra omnia naturalis rationis principia. Ergo imperceptibile est etiam, quod causa secunda moveatur à primâ physicè, & realiter, quin aliquid recipiat: nam idem in quantum idem, semper est natum facere idem. Deus enim non mutatur intrinsecè. Ergo est semper idem. Causa item secunda non mutatur intrinsecè, cum nihil recipiat. Ergo est eadem sicut antea, Quomodo igitur eisdem omnino, & eodem modo se habentibus, causa secunda poterit jam moveri ad suas operationes? Quod principium ostendimus in Tractatu de Sacramentis in genere, & Tract. de Virtute Pœnitentiæ.

Contra 3.
 138. Contra tertio. Quia latissimum intercedit discrimen inter creationem, & motionem, quæ Deus movet causas secundas. Tum quia creare Angelum, non fuit movere Angelum ex nihilo; aliàs supponeretur Angelus ante creationem Angeli, sicut supponitur mobile existens ad motionem, quæ movetur; quia omne mobile supponitur existens in potentiâ, ut moveatur; motus enim est actus entis in potentiâ, ut patet ex communi Philosophiâ. Tum quia motio, sive concursus primi moventis supponit aliquid, in quod tendat: at verò creatio supponit nihilum; ad nihil autem nihil tendit. Tum denique quia sicut Angelus est aliquid, quod fuit nihil, ita actio creativa, quæ concedi solet, est aliquid, quod fuit nihil. Sed Deus extraxit de nihilo actionem sine sine aliâ actione; aliàs procederetur in infinitum. Ergo sicut creari, & produci actionem ex nihilo, intelligitur sine me-

dio inter Deum, & nihilum; sic potest intelligi, creari ex nihilo Angelum, quin inter Deum, & nihilum medietate aliquid.

139. Respondebis secundò, ex aliquibus nostris Recentioribus, liberum arbitrium, & quamlibet causam secundam optime intelligi, quomodo moveatur à Deo, Deusque sit prior in operari; ex eo quod Deus, & creatura concurrant solum eadem numero actione, nec in actione primi moventis requiri aliam prioritatem, nisi eam, quam vocant excellentiæ, & dignitatis. Sed hæc solutio non satisfacit. Unde.

141. Contra est primò. Ex dictis alibi, quæ datam solutionem optime impugnant, ubi reperies Divi Thomæ & Sancti Bonaventuræ testimonia contra hanc responsionem clarissima. Secundò. Quia ut ait Aristoteles 4. Metaphysicæ, textu 23. *Movens naturâ prius est moto,* & clarius Sanctus Thomas 3. contra Gentes cap. 149. ubi ait: *Motum moventis præcedit motum mobilis ratione, & causâ.* Sed idem non præcedit se ipsum ratione, & causâ. Ergo alia est motio moventis, & alia est motus mobilis. Atqui Deus est primum movens respectu liberi arbitrii utpotè secundi agentis liberi. Ergo Motio Dei præcedit ratione, & causâ ad motum liberi arbitrii, ac proinde non sufficit illa prioritas excellentiæ & dignitatis; Imo nec ista potest benè explicari, nisi actio Dei præcedat ad actionem causæ secundæ. Tertio. Quando duæ causæ simul similitate, & idoneitate actionis influunt in eundem effectum per talem concursum, una non dicitur movere aliam; sicut quando duo trahunt eandem trabem, unus non dicitur movere alium; sed uterque dicitur movere trabem. Ergo si Deus, & ignis eadem actione utriusque propriâ calefaciant lignum, uterque dicitur movere lignum; non verò dicitur movere ignem ad operandum. Ergo de primo ad ultimum per eundem modum concurrenti, scilicet concursu simultaneo tantum, nunquam salvatur primum movens, quod moveat causas secundas sibi subordinatas in operari, sicut ei subordinantur in esse.

LECTIO IV.

Illustratio & Probatio secundæ Conclusionis.

2. conclu-
sio. Con-
curfus nel
prævius
ex naturâ
libertati
nostræ ex
se, ut fit
ab illâ de-
termina-
bilis ad
hunc po-
tius actû,
quâ illum.

141. **S**it iam secunda conclusio. Concurfus prævius, quo voluntas movetur à Deo, est naturâ suâ indifferens ad volitionem vel nolitionem; & ita subditus libertati nostræ ex se, ut fit ab illâ determinabilis ad hunc potius actum, quàm alium. Ita etiam Sanctus Augustinus, Sanctus Thomas, Cardinalis Toletus, & alii supra citati. Explicatur conclusio. Ex dictis supra constat, motionem Dei præviâ esse omninò necessariam in libero arbitrio, sive in voluntate creatâ, ut illa possit proximè, & expedire suos actus exercere; ne enim ex prioritate sive antecedentia divinæ actionis, vel in minimo lædatur humana libertas, hoc, vel illud proximè operandi; dicimus in hac conclusione, actionem Dei licet moveat voluntatem ad agendum; non tamen movere ad hoc agendum determinat ex vi motionis; sed in potestate, & integro voluntatis dominio esse determinare illam ad hunc, vel illum effectum, sive actum, ita ut quamvis voluntas sine illâ præviâ motione nec possit proximè velle hoc, nec possit proximè velle illud, sive quod idem est consentire, & dissentire; tamen positâ motione Dei, est proximè & completè potens velle hoc, vel illud taliter, ut voluntatem agere hoc potius quàm illud, non oriatur ab ipsâ Dei motione; sed ab ipsâ voluntate, quæ se ipsam, & motionem Dei in se receptam determinat ad agendum hoc potius, quàm illud.

Illustratur exem-
plo calami
sine
motione
præviâ ar-
tificis non
potentis
litteras ef-
formare.

142. Rem trito exemplo illustramus. Quamvis calamus absque præviâ motione artificis non possit litteras efformare; tamen quod litteræ aliquando majores, aliquando minores efformantur, non oritur à motione artis; sed à majori, vel minori acumine in calamo temperato: unde si calamus sit minori acumine, paulò minores exarantur litteræ; si verò sit majori acumine, grandiores litteræ efformantur. Quare ex diverso calami temperamento sub eadem artis motione diverso modo formantur litteræ ut ipsa experientia ostendit: quia cum motio artis calamum moveat juxta modum, & naturam sui temperamenti quod habet, indifferenter se habet, & compossibilis est cum hâc, sive cum illâ litterarum formatione. Undè si posset contingere, quod in calamo simul esset temperamentum ad hanc, vel diversam formationem litterarum in eodem instanti, in quo est minor litterarum formatio, sub eadem quidem motione posset, illâ

Theol.

relictâ, esse alia diversa formatio litterarum, quia motio artis solùm est ad scribendum juxta regulas generales artis; non verò ad scribendum hoc, vel illo modo; & sic licet sine motione artis præviâ in calamo, nullo modo possint efformari litteræ: tamen eâ motione positâ, quod hoc potius, quàm illo modo formentur, oritur non ex motione; sed ex calami temperamento determinante motionem artis ad hanc potius, quàm aliam litterarum formationem. Hanc igitur doctrinam non erit difficile transferre ad nostram voluntatem, cujus Deus juxta suam naturam contulit temperamentum ad utrumlibet, scilicet ad velle, & nolle: unde quamvis sine motione Dei non possit ullo modo operari; tamen quod voluntas, positâ eâ motione Dei, velit potius, quàm nolit, vel e contra nolit potius, quàm velit, non oritur præcisè ex tali motione; sed ex voluntate, quæ se ipsam, Deique motionem ad hoc potius, quàm illud determinat. His ita.

143. Probatur primò conclusio ex auctoritate Sancti Augustini loco citato, nimirum lib. de Spiritu, & litterâ cap. 34. dicentis; *In omnibus misericordia ejus prevenit nos; consentire autem vocationi, vel ab eâ dissentire, propria voluntatu est.* Sic Sanctus Doctor, ubi utrumque clarè edocet, scilicet & concursum præviû, ut patet ex illis verbis, *prevenit nos*, & talem concursum esse determinabilem à voluntate, vel ad consensum, vel ad dissentium, quia eoposito, est proprium voluntatis consentire, vel dissentire.

Probatur
1. conclusio
ex S. Aug.
lib. de Sp.
& Litt.
cap. 34.

144. Probatur secundò ex Sancto Thoma, qui ut constat ex auctoritate supra pluries datâ, ait: *Deus movet voluntatem ut universalis motor ad universale objectum, & sine hac motione homo non potest aliquid velle; sed homo determinat se per rationem ad volendum hoc, vel illud.* Sic Sanctus Thomas. Ex quibus sic arguo. Homo sine motione Dei non potest se determinare ad hoc, vel illud; quia sine motione non potest aliquid velle, & positâ tali motione, se determinat ad volendum hoc vel illud. Atqui positâ motione Dei, homo non se determinaret per rationem ad hoc, vel illud, nisi motio se haberet indifferenter ex naturâ suâ ad volendum hoc, vel illud. Ergo motio Dei, sive quod idem est, ejus concursus prævius ex naturâ suâ indifferenter se habet, ut per dominium particulare voluntatis determinetur ad hoc, vel illud, ac proinde talis concursus est ex se conjungibilis vel cum volitione hujus, vel alterius objecti: sic autem concursus Dei præviû conjungi cum volitione hujus objecti potius quàm cum alterius objecti volitione, non oritur ex naturâ divini concursus, qui cum sit universalis, & primæ causæ moventis unumquodque juxta suum peculiarem modum, & servantis naturam ipsius,

Deinde ex
S. Th. ubi
supra di-
cente Deû
movere ut
universalis
motorem
ad univer-
sale obje-
ctum &c.

E

non

non magis est ad hoc potius volendam, quàm illud; sed oritur ab ipsius voluntatis dominio se ipsam, ipsumque concursum determinantis ad hoc potius quàm illud. Accedit breviter & alius locus Sancti Doctoris quæst. 5. de veritate artic. 9. ad 10. ubi ait: *Per causam secundam determinatur quodammodo actus prima causa ad hunc effectum.* Ergo Deus ut causa universalis exhibet suum concursum à causâ secundâ determinabilem.

3. Quia concursus causæ universalis debet ex natura sua esse indifferens.

145. Probatur tertio à ratione. Concursus, quo Deus liberum movet arbitrium, & omnes causas secundas ad suos effectus, sive operationes, est concursus causæ universalis & primæ. Sed concursus causæ primæ, & universalis ex naturâ suâ petit se habere indifferenter, & accommodari virtuti causarum secundarum. Ergo. Probatur minor. Eo quod concursus sive influxus causarum superiorum & cœlestium, sine quo juxta veram Philosophiam operari non valent causæ secundæ sublunares & inferiores, sit universalis, se habet indifferenter, & semper ex naturâ suâ idem, sive ejusdem rationis in movendo hæc inferiora. Ergo multo magis concursus Dei ut universalissimæ causæ. Antecedens ostenditur ex experientia. Etenim recens arbor uberores, grandioresque producit effectus, quod si longæva fiat & vetusta, ipsamet edocet experientia, quod si det fructus, non illos det ita uberes, nec ita grandiores, sed minusculos. Sisto hic, ut quædam hujus diversitatis facillima ratio assignetur.

Quod enim arbor recens, & vetusta minores fructus producat, non cœlestium influitur, sed solum majori vel minori virtuti arboris.

146. Certum est, quod in utroque casu sine planta sit recens, sive sit debilis, & vetusta, sine influxu prævio causarum superiorum non producat, nec generet; sed quod in uno casu grandiores producat fructus, & in alio casu minores, non tribuitur influxui causarum cœlestium, sed solum majori, vel minori virtuti plantæ; cum Sol & aliæ causæ cœlestes in influendo semper se habeant ut recentes, & novæ, quin ullum suæ virtutis defectum patiantur; aliàs in cœlis darentur peregrinæ impressiones contra dicta in Philosophiâ. Ergo concursus causæ superioris semper eodem modo se habet ac proinde indifferenter, ut cum plantâ novâ fortiores fructus producat, & cum debili debiliores, Ergo cum concursus causæ primæ sit longè universalior, non solum indifferenter; sed magis indifferenter, & universaliter se habebit. Minor probatur. Quia roganti cur planta debilis & vetusta det fructus ita debiles; cum ipsa quando recens, & nova uberores protulisset? Non bene, imò contra veritatem scientiæ naturalis responderetur sic, scilicet quia Sol debiliter modò concurret, & modò fortiter agit: cum enim Sol non sit modò debilis, nec modò fortis, sed semper eodem modò se habeat, non est

unde colligamus concursum Solis modò debilem, & modò jam fortiosem. Vera igitur ad interrogatum illud responso est, fructus plantæ modò esse debiles, & antea fortiores; quia virtus plantæ modò est debilis, & antea ipsa virtus vegetior erat, recens, & nova.

147. Similiter ut ad rem veniamus, interroganti, cur voluntas modò eliciat volitionem, postea verò actum nolitionis? Non potest responderi: quia Deus concurret hoc modo nunc, & postea diverso modo. Hoc autem non potest dici: quia in actu pravo materiale liberum peccati reduceretur in Deum; cum autem hoc sit inseparabiliter connexum cum formali malitiâ peccati, Deus veniret judicandus auctor peccati. Vera ergo responsio ex Divo Thomâ est, quod licet voluntas sine influxu, & concursu prævio causæ primæ non possit elicere volitionem, nec nolitionem, item nec actum bonum, nec entitatem physicam actus mali; tamen quod modò volitionem eliciat, postea verò nolitionem, & idem de aliis; non oritur ex prævio Dei concursu: quia cum Deus titulo causæ universalis, & primæ eodem modo se habet in utroque casu, consequenter ejus concursus generalis eodem modo se habet indifferenter: sed totum hoc provenit ex eo, quod postea influxu Dei subdito determinationi voluntatis, & in ipso secundum ejus naturam, & modum voluntatis recepto voluntas modò se determinat per rationem ad hoc, & modò per rationem ad illud secundum dominium immediatum, & particulare ipsius.

148. Denique hanc secundam conclusionem efficaciter probant omnia illa, quæ adduximus supra Quæstione primâ contra physicam prædeterminationem, quæ tamquam propriæ hujus puncti rationes, pro hæc conclusione sunt adducenda, præter alia plura, quæ in præjactis manent ventilata.

LECTIO V.

Utraque conclusio ab impugnationibus expeditur.

149. Hæc igitur est natura mediæ, ut de utroque extremo limitem attingat: accedit hoc sententia nostra quæ media est inter Prædeterminatores & simultaneos; quorum primi per excessum peccant, ita ut libertatem arbitrii de medio tollant; & in hunc scopum collimant bene & feliciter semper totius nostræ Societatis nervosa jacula. Secundi verò deficiunt per defectum ita ut supremum & immediatum Dei dominium excluderent è medio, nec dignitatem primæ causæ in operando

Quod enim voluntas modò eliciat, postea verò nolitionem, item nec actum bonum, nec entitatem physicam actus mali; tamen quod modò volitionem eliciat, postea verò nolitionem, & idem de aliis; non oritur ex prævio Dei concursu: quia cum Deus titulo causæ universalis, & primæ eodem modo se habet in utroque casu, consequenter ejus concursus generalis eodem modo se habet indifferenter: sed totum hoc provenit ex eo, quod postea influxu Dei subdito determinationi voluntatis, & in ipso secundum ejus naturam, & modum voluntatis recepto voluntas modò se determinat per rationem ad hoc, & modò per rationem ad illud secundum dominium immediatum, & particulare ipsius.

Media est sententia nostra inter Prædeterminatores, & simultaneos, illi per excessum deficiunt per defectum peccant.

Compendium et Ripalda

operando, & subordinationem, dependentiamque secundi agentis à primo satis consulant. Nos verò consilium illud supra adductum, scilicet; *Inter utramq; rem, mediaturissimus ibi*, planè & omninò amplectimur; putamusque, hanc fuisse viam Divi Augustini, & Angelici Thomæ omnium difficultatibus, & tribulis expeditam, ut passim constat ex solutione datâ ad Prædeterminantium argumenta quæst. 1. & partim quæstione antecedenti ad objectiones pro concursu simultaneo. Unde argumenta ibi pro utrâque sententiâ formata & solutâ, sola sunt, quæ hic possent militare; hic tamen breviter unum, vel alterum, attingam.

Ex prævio Dei concursu non sequitur Deum esse autorem peccati.

150. Arguitur primò contra primam conclusionem. Si concursus Dei esset prævius, Deus esset causa & author peccati. Hoc implicat. Ergo & primum. Sequela probatur. Quia si est prævius & antecedens ad operationem voluntatis, talis concursus non determinatur à creaturâ; sed à Deo. Sed qui determinatur à se, insluit in materiale peccati, est causa, & author peccati. Ergo. Hoc argumentum valdè urget Prædeterminatores, ut ex dicendis constabit; contra nos autem nullus est momenti. Respondet igitur negando sequelam. Ad probationem distinguo majorem: talis concursus non determinatur à creaturâ per modum causæ particularis, nego majorem. Est dicere. Voluntas non est in causâ quod Deus ponat illum concursum prævius, nec in eo, quod ipsa illum recipiat; est tamen in causâ quod ille concursus Dei deserviat ad entitatem actûs mali, vel ad esse peccati, potiùs quàm ad entitatem, vel ad esse actûs boni: tum quia concursus Dei ut pote universalis solum est ad dandum esse universaliter, & indifferentem; non verò ad dandum esse huic actûi potiùs, quàm alteri: hoc enim est peculiare, & proprium nostræ voluntatis, licet non sine Deo ipsam movente: si autem concursus Dei indifferentem quantum ad hoc, determinatur ad materiale peccati à solâ voluntate potiùs, quàm ad entitatem actûs boni; in hoc stat peccatum; non verò in primo. Videatur solutio à nobis in Physicâ data ad argumentum Durandi.

An quando voluntas non operatur circa objecta propria non habeat sufficientem principium illud videndi non operetur.

151. Arguitur secundò. Si ad omnem actionem liberi arbitrii, ac proinde cujuscunque causæ secundæ esset necessarius prævius Dei influxus in causam, sequeretur, voluntatem creatam, quando non operatur circa objecta proportionata & sibi proposita, non habere sufficientem principium illud, nec posse reverà circa illa operari; atque adeò non esse imputandum illi ad culpam, si la videndi non operetur. Sequela probatur. Nam quando voluntas non operatur prævius Dei influxum non habet, qui est necessarius ad

Theol.

operationem; nec est in potestate voluntatis talem influxum habere, cum ejus operationem antecedit. Ergo quando voluntas non operatur, reverà non potest operari.

152. Hoc argumentum malè torquet Prædeterminatores: cui non satisfacit solutio, quam adhibent Magistri Alvarez, & Gonerus cum illo, prævius scilicet influxum illum non esse necessarium, ut voluntas possit operari. Quæ solutio loquendo de potentiâ proximè applicatâ, proximèque expeditâ, ac omninò necessariâ ad salvandum proximum voluntatis dominium, nobis supra fusiori calamo impugnata: estque, ut diximus, contradictoriè opposita his Sancti Thomæ verbis: *Et sine hac motione homo non potest aliquid velle.* Tunc sic. Hominem sine universali motione Dei non potest aliquid operari, & non posse aliquid velle sunt Synonyma. Ast juxta Divum Thomam homo sine universali Dei motione non potest aliquid velle. Ergo non potest aliquid operari. Ecce Divum Thomam immediatè contradicentem Sapientissimis his Dominicanorum Magistris.

153. Nos verò facilè expeditur negantes suppositum; dari scilicet casum, in quo voluntas circa objectum sufficienter propositum, non operetur, vel illud amplectendo, vel illud nolendo: quia cum Deus titulo causæ primæ ex suâ bonitate, plenoque dominio paratus sit adjuvare, & movere causas secundas in debitis circumstantiis; semperque movet voluntatem circa objectum, sufficienter sibi propositum ut operetur, non tamen ut operetur potiùs hoc, quàm illud: hoc enim, adhuc posito illo concursu, in voluntatis potestate relinquatur; cum talis concursus non sit prædeterminatio ad unum, ut volunt Patres Dominicani; sed ad utrumlibet se habeat indifferentem, ut ex Divo Thomâ cum Sancto Augustino defendimus.

154. Arguitur tertio ex Patre Suario: Primò, quia indifferentia voluntatis non est indifferentia potentiæ passivæ; sed solum indifferentia, & indeterminatio potentiæ activæ habentis ex se sufficientem, & integram vim producendi varios actus. Ergo ad faciendum proprium, & determinatum actum, non indiget præviâ motione, aut prævio Dei concursu. Secundò quia voluntas, vel indiget tali prævio concursu propter imperfectionem virtutis agendi, ut per illum compleatur quoad unum actum de terminatum solum, vel indiget illo, ut voluntas determinetur quoad exercitium actûs? Sed ad neutrum requiritur prævius ille concursus. Ergo. Probatur minor quoad primam partem. Quia illa voluntatis indifferentia non est ex imperfectione; sed ex eminentiâ activitatis, & dominii ad suos actus. Ergo propter

Difficultas præmit prædeterminatores dicentes, influxum illum non esse necessarium ut voluntas possit, sed ut actu operetur.

Nego suppositum nempe dari casum quo voluntas circa objectum sibi sufficienter propositum non operetur.

Arguit Magnus Suarez & quia indifferentia voluntatis est potentiæ activæ habentis ex se vim integram producendi varios actus.

propter defectum virtutis non indiget prævio concursu; sicut divina voluntas indifferens est ad varios effectus, & non indiget extrinsecâ motione præviâ. Quia illa indifferentia oritur ex eminentiâ suâ virtutis. Probatur quoad secundam partem. Quia alias Author naturæ frustra humanæ voluntati dedisset virtutem illam eminentialem quoad suorum actuum specificationem, & exercitium, si postea nunquam illâ uti posset, nisi prius ab agente extrinseco determinaretur. Sic eximius Doctor, & ex illo plures Recentiores.

155. Verùm licet hæc in Dominicanorum sententiâ difficultate non careant; nostrâ verò nullam vim inferunt. Respondeo ad primum, indifferentiam voluntatis vel posse sumi remotè, vel posse sumi proximè. Si primo modo sumatur, indifferentia voluntatis dici potest activa, & passiva; activa quidem, quia est in ordine ad agendum vel remotè; passiva verò, quatenus indiget moveri à Deo ut causâ primâ, & cui in operando etiam subijcitur, sine quâ non est omninò completa, nec expedita ad agendum; sed incompletè: nec alio modo completur, nisi recipiendo causæ primæ influxum, sive concursum; quemadmodum instrumentum artis licet sit ad artificialiter agendum, nihilominus indiget motione artificis, eam recipiendo, ut sit potens proximè agere. Si autem proximè voluntatis indifferentia sumatur, tunc est proximè completa, & expedita per motionem & concursum Dei, nec alio novo concursu indiget: quia ut sic habet promptum, proximum, & perfectum dominium ad volendum hoc, vel illud.

156. Ad secundum respondeo, voluntatem tali prævio indigere concursu ob suâ virtutis imperfectionem, quæ utpotè creata non potest dare aliquod esse, nisi ut subordinata, & mota à Deo propter dependentiam quam à Deo habet in ipso operari: sicut instrumentum artis nō potest dare esse artefacto, nisi moveatur ab artifice, ut constat ex supra dictis. Illo tamen concursu non completur, nec approximat voluntas ad unum; sed expeditur ad utrumlibet: non enim est concursus iste prædeterminatio, quam propugnant Dominicani Patres. Plura alia congerit Magnus Suarius suo ingenio digna: quæ tamen non urgent concursum prævium; sed prædeterminantem ad unum, ut ipsum legenti facile constabit.

157. Arguitur quartò contra secundam conclusionem. Primò. Quia si concursus Dei est indifferens, sequitur, quod creatura determinet actionem primæ causæ. Sed primum efficiens non potest determinari à secundo efficienti. Ergo. Secundò. Quia modus concurrendi ad voluntatem indifferentem est imperfectus; cum in suâ efficaciam dependeat à voluntate creatâ. Hoc non est

dicendum. Ergo, Probatur minor. Quia indifferet, quod creatura esset causa, cur esset actus bonus potius, quam malus: nam concursus Dei cum indifferenter se habeat, non potest esse causa talis discretionis. Ergo. Tum etiam quia ad perfectionem divinæ Providentiæ requiritur, quod omnia vellet, eaque præfinit, quæ fiunt in tempore. Hæc autem non posset perficere per concursum indifferentem. Ergo.

158. Respondeo ad primum, distinguendo majorem: quod creatura determinet actionem causæ primæ per modum causæ universalis, nego: per modum causæ particularis, quantum ad esse hujus effectus potius, quam alterius, concedo majorem. Et in hoc nihil est inconveniens, quid enim est aliud, quam quod creatura, sive voluntas prius mota & determinata à Deo per concursum universalem ex se indifferentem exerceat quod est in suâ potestate: nimirum velle hoc, vel illud.

159. Ad secundum negamus suppositum, Deum scilicet concurrere per voluntatem indifferentem; quia voluntas divina si sit consequens circa actus bonos juxta infra dicenda, semper est efficax, & absoluta: circa actus verò pravos permissiva est. Arguens verò confundit efficaciam divinæ voluntatis cum efficaciam intrinsicâ auxili positi in voluntate: primam efficaciam planè concedimus suo loco, secunda verò est de subjecto falso supposito quia in concursu divino licet sit efficaciam ad hoc ut operetur voluntas; nō tamen ut operetur hoc potius, quam illud quod est diversum. Quo enim pacto possit fieri quod divina voluntas sit efficax circa actum bonum, indifferentem exhibendo concursum; est reconditum efficaciam gratiæ mysteriorum, quod Deo dante, alibi illustrabimus; nec ullam in sententiâ nostrâ difficultatem patitur, quam eandem non subeant, qui concursum simultaneum propugnant, cum semper defendant auxilium ex se indifferens, & quidem prævium.

160. Ad tertium concessa majori, nego minorem. Sicut enim per contingentes causas Deus facit effectus suæ Providentiæ certos, quin ad eorum certitudinem, & infallibilitatem talium causarum obstat contingentia; sic potest eos certos facere per concursum indifferentem, quo influit in causas secundas: quo tamen pacto id contingat, hujus loci non est, & infra latè disputabimus.

161. Arguitur quintò. Voluntas est libera ad agendum, & non agendum. Sed concursus prævius, & indifferens non est ad non agere, quia non actus non requirit concursum nec universalem, nec particularem. Ergo concursus Dei est determinatus ad unum extremum; scilicet ad agere solum. Confirmatur. Quia concursus Dei est, quo ad agendum movetur

Ad 1. dico indifferentiam voluntatis & completi per concursum prævium.

Ad 2. dico voluntatem concursu prævio indigere ob suâ virtutis imperfectionem, illo tamen non approxinari de terminatè ad unum, sed expeditur ad utrumlibet.

Respondeo ad 1. creaturam ut causam partem determinatam & causam primam.

Ad 2. nego suppositum scilicet concurrere per voluntatem indifferentem.

Ad 3. nego id non posse fieri per concursum prævium.

Opponitur iterum, quia concursus prævius non sit ad non agendum, erit determinatus ad agendum.

movetur voluntas. Sed ad non agere non movetur. Ergo ad non agere non datur concursus, sive motio divina. Ergo solum datur ad agere determinatè.

Quid respondeant, puram omissionem immediatè liberam admittentes.

162. Qui puram omissionem immediatè liberam, & culpabilem defendunt, fortè poterunt respondere, distinguendo minorem: Concursus indifferens non est ad non agere per modum principii influentis, concedent: per modum principii formaliter complementis potentiam, ut non agere imputetur voluntati, negabunt. Quia quando voluntas est completa, sive expedita divino concursu ad agendum, si non agat, non agere imputatur ei: cum nihil ei deficiat ad proximè agendum: sicut quando voluntas est completa in ratione potentie per habitum charitatis ad diligendum Deum, omisso dilectionis imputaretur ei, licet ille habitus non se habeat per modum principii ad omissionem charitatis, eo quod nihil deficiat, posito etiam generali Dei concursu ad diligendum Deum super omnia.

Argumentum magis urget prædeterminantes.

163. Adde, majorem vim habere argumentum in aliis sententiis, quia in sententiâ Prædeterminantium, ad omitendum purè non datur physica prædeterminatio: Ergo jam datur aliquid libertatis exercitium sine physica prædeterminatione. Patet consequentia. Quia in instanti quo voluntas omittit, non datur physica prædeterminatio ad omissionem; quia ad non agere physica prædeterminatio non datur nec est necessaria. Sed in illo instanti non datur prædeterminatio ad agere; aliàs in instanti, quo datur prædeterminatio ad agere, daretur non actio; quod implicat in contrariâ sententiâ, ut ex dictis constat. Ergo.

Similiter premit Simulacra.

164. Similiter in sententiâ concursus simultanei. Ad omissionem liberam non datur concursus simultaneus; quia hic est positivus, & omisso privativa. Ergo jam voluntas habet aliquid exercitium, quin Deus nec præviè, nec simultaneè concurrat: quod valdè difficile puto: tribuere nempe creaturæ exercitium aliquid suæ potentie absque omni Dei concursu sive præviè, sive simultaneo. In meâ tamen sententiâ, quam in Cursu Philosophico brevi calamo insinuaui, argumentum omni ex parte nullum est; supponit enim falsum principium; esse scilicet puram omissionem possibilem liberam, sive culpabilem, sive non culpabilem, sive meritoriam, sive non meritoriam. Unde concursus Dei præviè, & generalis, ex naturæ suæ indifferens, semper habet positivum effectum, illum scilicet, ad quem se determinaverit voluntas ex dominio suo particulari, quod obtinet circa suos actus.

LECTIO VI.

Consequentia Doctrina, & mirabilis sententiæ nostræ connexionio.

165. **E**X à nobis hæcenus disputatis, ut rem totam breviter, & compendio agam, facile deduco hanc viam mediam, quam paucis compertam hæc aperuimus, esse omninò tenendam, ut salventur plura, quæ aliarum sententiarum Sectatores non facile expedient.

166. Primò enim salvatur liberum arbitrium, & altissimum Dei dominium, quia sine illâ præviâ motione homo non potest aliquid velle, ut ex Scripturâ, Sancto Thomâ, & Patribus constat. Salvatur etiam secundò dominium perfectum agentis liberi creati, quod necesse est fateri ex eadem Scripturâ, Conciliis, & Sanctis Patribus: quia licet non possit aliquid velle sine illâ motione, aut præviè Dei concursu: tamen eo posito ob sui domini perfectionem ita se determinat ad hoc potius quàm illud, ut sub eadem motione Dei proximè, & facile possit in contrarium erumpere.

1. Salvatur liberum arbitriū & altissimū Dei dominium.

167. Tertio salvatur etiam legitima Divi Thomæ mens, qui utrumque, ut supra ostensum est, clarissimè edocet. Quarto salvatur potentia proximè libera, & completa ad utrumlibet actum: quia utraque motione posita scilicet ex parte Dei ut primi efficientis, & ex parte intellectus ut proponentis objectum, ita agit, & vult mota à Deo, & intellectu in instanti A, ut loco volitionis possit in eodem instanti A ponere nolitionem: non quidem eam cum volitione componendo: ad hoc autem nulla datur libertas nullaque potentia; sed componendo nolitionem cum utraque motione Dei scilicet, & intellectus moventis per modum finis, sive ex parte objecti, quo pacto est verissimus sensus compositus, & divisus, v.g. Voluntas prius prioritare naturæ, & causalitatis mota utraque illâ motione, est proximè, perfectè, completèq; potens ad ponendum, vel componendum in instanti A cum utraque motione præviâ volitionem, divisam tamen à nolitione, vel e contra: ita ut sensus compositus dicat & involvat coexistentiam voluntatis, utriusque motionis, & volitionis à nolitione divisæ in instanti A, vel coexistentiam in eodem instanti A nolitionis divisæ à volitione, cum voluntate, & utraque motione. Sensus verò divisus solum involvat, & dicat divisionem vel separationem volitionis à nolitione, quando volitio est cōjungibilis, vel de facto conjungitur cum voluntate & utraque

Item genuina mens Angelici & potentia proximè libera & completa ad utrumlibet.

E 3

motione

motione in instanti *A*. Et idem est, facta comparatione volitionis ad nolitionem.

Rursus quomodo praevious Dei concursus non tollat libertatem arbitrii. 168. Quinto salvatur, quomodo motio, seu praevious Dei concursus non tollit libertatem arbitrii: Tum quia, ut dictum est concursus ille divinus cum sit juxta modum, & naturam voluntatis liberae (non quidem est medio ejus tollendo modum, ut facit physica praedeterminatio, ex natura sua ad unum praedeterminando; sed modum libertatis servando, ut praestat concursus indifferens:) Concurfus, inquam, ille Dei non ponitur in voluntate, ut vi illius voluntas amet, aut velit determinate, nec ponitur, ut potius nolit determinate, quam velit: haec enim determinatio tam volitionis, quam nolitionis in voluntatis potestate relinquatur; cum talis determinatio non pertineat ad causam universalem; sed solum ad particularem, quae est voluntas; cuius est proprium, & speciale ratione sua specificae libertatis, se ad hoc potius, quam illud determinare, ut ex Sanctis Augustino, & Thomae, & Tridentino clare deducitur: sed solum ponitur in voluntate, ut illo concursu se determinet vel ad volendum, vel ad nolendum, sine quo ipsa nec est proxime potens velle, nec potens proxime nolle: Quare voluntas, tali posito Dei concursu, unum ex his, vel aliis extremis necesse habet eligere: at quod unum actum potius, quam alium eliciat, non est necesse; sed omnino liberum; & in hoc est libertas proxima illo posito praevious divino concursu.

Præterea salvatur circa actus nostros tam universale Dei quam particulare nostrae voluntatis dominium. 169. Sexto salvatur circa nostros actus tam universale Dei quam particulare nostrae voluntatis dominium, liberis utrumque dominium, dominium scilicet universale Dei, & dominium particulare nostrae voluntatis: illud quidem ut supremum, & perfectissimum; istud verò ut inferius, & minus perfectum: illud ut supremum, & perfectissimum; quia ejus concursus, & causalitas à Deo solo procedit, quin voluntas se ad illam habeat activè, sed solum passivè: Sicut omne mobile, non activè; sed passivè se habet respectu actionis, sive motionis, quae ab alio superiore movetur. Illud verò dicitur inferius, & minus perfectum: Tum quia nequit suam libertatem exercere absque illo praevious Dei concursu. Tum quia causalitas liberae voluntatis est à voluntate mota à Deo: aut divina causalitas est à Deo non moto ab alio, nec indigente alio, ut operetur tamquam causa prima, & universalis. Tum quia in operando est creatura subiecta operationi propriae Dei, sive ipsi Deo, à quo in operari dependet; aut Deus non est ullà ratione subiectus in operando ipsi creaturae. Nec valet si dicas, Deum ex sua bonitate in operari nobis esse subiectum; hoc enim post condemnationem illarum propositionum ab Innocentio XI. dicere non audeamus.

170. Aliud namque est, quod Deus, qui

se solo potest producere omnes creaturarum effectus, ex sua bonitate velit, quod ipso eas movente, & adjuvante tanquam causa primà illae etiam eos efficiant: & aliud, quod ex sua bonitate velit suam eis omnipotentiam parare, & ita subjicere, ut eam ad propriam Omnipotentiae operationem creaturae determinet: primum enim Deum Optimum, Maximum non dedecet, utpotè divinà Bonitate dignissimum; quia nihil aliud est, quam uti causis secundis, eas movendo ad dandum suis effectibus esse, quod esse non continetur principaliter in causà creatà, nisi haec participet motionem, & praevious causae primae concursum, ut supra late probavi: sicut in ordine gratiae licet Deus se solo gratiam habitualem omnibus conferre possit; suam tamen bonitate dignum exitit uti Sacramentis velut instrumentis ad gratiam conferendam; nec ex hoc putavit aliquis, Deum esse ex sua libertate & bonitate subditum Sacramentis ad iustificandum homines.

171. In secundo autem non divina Bonitas, sed maxima relucet indignitas primae causae repugnans: quia idem est, ac si Deus dicat: volo non ex necessitate; sed ex mea voluntate, quod creata voluntas me ad agendum determinet; sicut voluntas ipsa habitum à me liberè infusum, ad agendum determinat: haec enim est quaedam Dei ad creaturam voluntaria subiectio, quae non solum Deo repugnat, sed dedecet.

172. Ultimo salvatur, Deum immediato & universali gaudere dominio, immediatèque operari per modum causae universalis ad omnes creaturarum actiones: quod quidem pluribus in locis clare edocuit Sanctus Thomas; nam quæst. 3. de potentia artic. 7. ait: Sic ergo Deus est causa actionis cuiuslibet, in quantum dat virtutem agendi, & in quantum conservat eam, & in quantum applicat actioni, & in quantum ejus virtute omnis alia virtus agit. Et cum conjunxerimus his, quod Deus sit sua virtus, & quod sit intra rem quamlibet, non sicut pars essentia; sed sicut tenens rem in esse, sequetur quod ipse in quolibet operante immediatè operetur, non exclusà operatione voluntatis & naturae. Ita Sanctus Doctor. Ex quibus constat D. Thomam non postulare alium immediatum concursum in Deo, nisi quod, ipse immediatè operetur in quolibet operante: quod quidem salvari solum potest per concursum praevious, Cujus immediationem ut sciunt omnes, Durandus denegatur.

173. Deinde 3. contra gentes, cap. 70. ait: Sicut igitur non est inconveniens, quod una actio producatur ex aliquo agente, & ex ejus virtute. Ita non est inconveniens, quod producatur idem effectus ab inferiori agente, & Deo, ab utroque immediatè, licet alio, & alio modo. Et infra. Patet autem, quod non sic idem effectus causa naturali, & divina virtuti attribuitur, quasi partim à Deo, & partim à naturali agente fiat

fiat; sed totus ab utroque secundum alium modum: sicut idem effectus totus attribuitur instrumento, & principali agenti etiam totus. Sic Divus Thomas. Ex quibus constat, quod ibi trepidarunt aliqui, ubi non erat timor. Aliud enim est quod Deus non concurrat immediate per concursum simultaneum: quem immediationis modum impossibilem esse, fatis probavimus: & aliud, quod Deus non habet alium modum immediate concurrendi, quem clarè edocet Doctor Angelicus, cujus nos secuta vestigia terimus.

Hujus nostre doctrinæ laborem Superiorum censuræ subijcio. 174. Hæc habui, quæ in gravissimo hujus controversiæ puncto suggererem quam demissimè, unum tamen dissimulare nolim, quod vel in plerisque opinionibus nostris, vel saltem non in unâ solâ: sed communiter in pluribus ab aliquibus malè probatas inau-

divimus: aut quid inde? Hoc unum nobis solatium suppetit, quod non omnes libri arident omnibus, & optimi quique Authores suos experti sunt Aristarchos: nec idèd qui in veritate certamus, in querelas effundimur, quinimò Magistrorum nostrorum iudicio, imò & cor rectioni doctrinæ laborem nostræ libenter subiectum volumus, ita tamen ut si contra quid nobis officiat quod hucusque non vidi, repellendum alibi remittamus. Interim his Magni Augustini verbis modum ponamus, & componamus controversiam: *Si quid hic inconditè, atque incultè didum legeris, vel si totum ita esse perspexeris, doctrinæ da operam lingue veniam.* Sic Magnus Antistes, & sic nubibus atris antea condita pulchrius effundunt sydera lumen.

